

MONOS

P. Stanislav Vydra, učitel, kněz a vlastenec

Bořivoj Benetka

Století osmnácté jest mostem mezi dozníváním katolické reformace a tím, co bývá u nás běžně nazýváno národním obrozením. Jemu pak snažili se mnozí a mnozí vtisknouti ráz osvícenství, děkujícího za svůj ideový základ údobí francouzských encyklopedistů. Tento myšlenkový proud pokládán za kořen a pramen našeho národního obrození; názor, který však dnes již velmi těžko obstojí. Jeho základy jsou otřeseny, neboť pomalu začíná se stále vědoměji chápati, že kulturní život českého národa nebyl nikdy přerušen ve své plynulosti.

Národní obrození jest vědomým navázáním na dřívější projevy českého nacionalismu, hlavně pobělohorského. Bohuslav Balbín narodil se rok po bitvě bělohorské a v něm navazuje pobělohorské češství na předchozí katolickou tradici, aby tak zřetelně a srozumitelně vynikla kontinuita mezi katolickou minulostí a přítomností. A jako Balbín, očitý svědek katolické reformace, nenalézá pochopení pro náboženské hnutí husitské, českobratrské, slovem pro protestantskou reformaci, ani pro stavovskou rebelii, v níž spatřuje „rebelantem et furiosam haeresim, periculosam ac pestiferam conjurationem“, stejně i nositelé národního obrození sdílejí jeho názor. Navazují, plně a vědomě svým dílem na Balbína, autora *Bohemia docta*. Názorně se to obráží v díle *Adaugta Vojgta*, které přímo vyvěrá z této balbínovské tradice.

Z téhož pramene čerpá muž, který nejenom společným rodištěm a příslušností k téže duchovní rodině, ale i stejnou láskou k vlasti se ukazuje důstojným pokračovatelem Balbínovým ve století osmnáctém: P. dr. Stanislav Vydra.

Josef Jungmann, píše pro *Hlasatele* „Elegii na smrt Stanislava Vydry“, uzavírá ji slovy, která plně charakterisují význam a hodnotu Vydrou:

Byl' jest dobrý, jakž jich málo v světě: člověk, pěstoun, kněz a Čech.

Ta slova ukazují, že generace žijící před sto lety měla již nejen proroky svého obrození, nýbrž již i vůdce, kteří vědomě budují, vychovávají a vedou novou generaci. Jejím úkolem pak bylo překročiti v mohutnějších řadách ke kulturnímu, politickému a hospodářskému povznesení národa.

P. St. Vydra stal se dokonce románovou postavou *Jiráskova F. L. Věka*, kde namnoze z nepochopení, ale často i vědomě a záměrně jest črtán portrét Vydrův tak, aby pravé jádro jeho duše zůstalo utajeno nebo aspoň zastřeno. Nelze kresliti vlastence a buditele a zapomínati na kněze, katolického kněze, který nemohl býti sluhou onoho osvícenství, které se podává tendenčně nejen v dílech románových, nýbrž i v pracích, osobujících si pro sebe název díla vědeckého.

Přítomná studie nečiní si nároku na podobný název. Jejím, úkolem jest zachytiti postavu Vydrou pro ty, kdož touží přiblížiti se k pramenům pravé obrody národa v *Duchu a Pravdě*. Vyrosla však ze studia oné doby, opírá se o příslušné prameny, neboť chce zachytiti věrnou podobu a pravý význam Vydrův.

V Praze 4. prosince 1938.

AUTOR.

Poznámka: Aby snad nedošlo k případnému nedorozumění, upozorňuji, že prvý náčrt vyšel v *Životě* a i tato studie byla připravena pro tisk dříve, než vyšlo v *Arše St. Svobody Smýšlení P. St. Vydry* podle jeho kázání. (n. XXVI.)

ŽIVOT A NÁZORY

Počátky

Hradec Králové může se pochlubit řadou vynikajících rodáků. I Stanislav Vydra se tam narodil: 13. listopadu 1741 na svátek sv. Stanislava Kostky, který se stal také na křtu svatém jeho patronem. Péči rodičů, kteří všem svým synům (Ignáci, Janu i Stanislavovi) věnovali tu nejpečlivější výchovu, již od útlého dětství byl veden nejen ke zbožnosti, šlechtnosti a pracovitosti, ale také k lásce k vlasti a jazyku mateřskému. Proto i prvopočátky jeho vyučování se daly jazykem českým. Mezi prvními knížkami, které pečlivý otec dal do rukou svému nejmladšímu synu, našli bychom Šteyerova Žáčka (Výbornědobrý prostředek, jak se má dobře po česku psát), Brus jazyka českého od jesuity Jiřího Konstance (Lima linguae bohemicae z r. 1667), J. Fera Schola civitatis nebo Draxlerovu Brusírnu lidského jazyka a mnoho jiných, mezi nimiž i náboženské a zábavné. Do domu městského syndika, později radního, docházel soukromý učitel, který nejen připravoval chlapce na studia humanitní, ale také cvičil jej v hudbě a zpěvu. Již v osmi letech byl přijat rektorem P. Josefem Mladotou do koleje jesuitské, která tehdy mohla se chlubit, podle pozdějšího svědectví Vydrova, muži lidumilnými, nábožnými, klasicky vzdělanými, výmluvnými a slova Božího v jazyku českém výtečnými hlasateli.

V tomto prostředí mohla se duše Vydrova bohatě rozvinouti, zejména když jeho učitelé záhy vněm našli takové záliby, že vynasnažovali se, aby jinocha pro svůj řád získali. Milující své poslání i rodnou zemi toužili, aby i Vydra stal se pokračovatelem jejich díla ve službě Bohu i české zemi. Atak již ve svém šestnáctém roce vstupuje do řádu, kterému zůstal věren po celý svůj život i po jeho zrušení.

V říjnu 1757 odjíždí v doprovodu své matky do noviciátu, který tehdy měl řád v Brně. Po dvou letech byl poslán do Klatov, kde uvítal jej P. Matěj Sechstaedter, aby po vědě dychtícímu novici otevřel bránu vědění, po níž tak toužil. Štěstí mu přálo, že mezi svými učiteli našel vzácné muže, jakými byli P. Ant. Sind a P. Jan Filippi. Pod jich vedením zůstala ta dvě léta (t. ř. repetitio humaniorum) v jeho vzpomínkách tou nejpříjemnější dobou života, na niž i ve stáří rád a vděčně vzpomínal. Naučil se v Klatovech důkladně latině i řečtině, zdokonaluje na četbě klasiků ono vzdělání, které dovede, aniž toho tušíme, zušlechtit duši vnímavou, jakou zajisté u Vydry v největší míře můžeme předpokládati.

Studium v koleji klementinské mělo doplnit vzdělání Vydrovo. A zde také hned od počátku našel svoji oblibu v matematice, již zůstal věren až do sklonku života. Říká sám, proč oblíbil si právě tuto vědu: „matematika,“ tvrdí, „rozum každému rozvazující, jej k pochopení všeho jiného učení nad míru schopního působí“. Okolnosti si vynutily, aby se obíral i němčinou. Nelze však ničím doložit, že by sám od sebe, či z příkazu představených (jichž býval vždy ochotně poslušen) tomuto jazyku věnoval nějakou zvláštní péči. Proto také nikdy v němčině nenabyl takové znalosti a obratnosti, aby jí mohl stejně plynne užívat jako latiny či jazyka českého, jehož už z domova byl upřímným milovníkem. Již z domova si přinesl lásku k české knize, neboť, jak svrchu už jsme viděli, byla v rodině řada dobrých starých i novějších knih, jimiž tehdy česky citící Hradec Králové byl hojně zásoben. V těchto knihách¹ otevřel se vnímavé duši krásný obraz slavné minulosti české vlasti a pokladnice jazyka mateřského jako nepřeborná studnice, z níž mohl čerpat bez nebezpečí, že ocitne se na dně. Učitelé jeho, vyučující latině a řečtině na základě jazyka mateřského, snadno už tím jej mohli přesvědčit, že i jazyk český jest stejně pružný a ohebný jako jazyky klasické. A když srovnáváním se přesvědčil, že jazyk mateřský tyto dokonce v nejednom způsobu překonává, jeho láska k českému jazyku ještě tím více byla posílena. Láska k rodnému jazyku, podporovaná četbou kroniky Hájkovy či Beckovského Poselkyně a zvláště pak studiem historických děl krajana a spolutovaryše (jak nazývá spolubratry z Tovaryšstva) P. Bohuslava Balbina, našla tak stále mocněji půdu v duši i srdci Vydrově. Oheň vlastenecké lásky jednou vznícený a potom živěný nadšením oddaného milovníka mateřského jazyka, nemohlo už nic ndupati. Nepodařilo se to ani oné vichřici, již rozpoutalo josefínské osvícenství, které snažilo se podříditi všemocné vládě srdce a duše národů ne-německých, aby matka Germanie mohla vládnouti celé střední Evropě, sedíc na hrobech slovanských. Řízením Boží Prozřetelnosti koleje i školy Tovaryšstva připravily své odchovance i na tyto bouře. Proto se podařilo Vydrovi a řadě jeho spolubratří i laiků, vyšlých z jesuitských škol, včas postavití hráz nejen proti útoku na Církev, ale uchrániti tak i jazyk český před hrozící katastrofou.

Vstup do života

Rokem 1764 končí přípravné studium Vydrovo, jež si prodloužil o rok úplným se oddáním svému oblíbenému vědnímu oboru, matematice a fysice, při čemž na sebe upozornil své tehdejší učitele, kteří na svého žáka nezapomněli ani tehdy, kdy byl představenými poslán do Jičína, aby tu při koleji vyučoval gramatice. Po roce se vrátil do Prahy s mnoha kresbami, v nichž se pokusil zachytiti krásu a kouzlo tohoto kraje Valdštynova, který zejména na příchozího dovede zapůsobiti souhrnem nepopsatelných krás. Neboť i Prachovské skály, jež i Vydrovi učarovaly, jsou spíše vzpomínkou zamlklých krás dávné minulosti

¹ Bible svatováclavská. Zdoroslaviček. Barerovy spisy, Kroniky Beckovského i Hájkova, Veleslavínův kalendář historický a řada knih Dědictví svatováclavského.

české vlasti, než kouzelným sadem skrytých tajemství. Tehdy krása překonala vědce. Leč návrat do Prahy znamenal pevné a určité vítězství vědy nad umělcem, ačkoliv i v té vědě zůstalo velmi mnoho z uměleckého nadšení Vydrova.

Proto na pozvání, aby se stal spolupracovníkem P. Josefa Steplinga při jeho pracích hvězdářských, radostně spěchá do Prahy. Vydra záhy dovedl si získati tohoto vědce vystupováním zdánlivě přísného a nevlídného tak dalece, že se stali tito muži vědy nejmilejšími přáteli. Současně pak obíral se svojí oblíbenou vědou (poslouchaje ještě vyšší matematiku u Jana Tesánka) i navštěvoval přednášky na bohosloví. Že i zde prospíval, toho dokladem jest, že už r. 1769 mohl slaviti primici ve svém rodišti v kruhu přátel a u přítomnosti svého staříckého otce.

Po vysvěcení byl Vydra poslán znovu do Jičína, aby tam vykonal terciarát. Tehdy v Jičíně byl rektorem P. Karel Příkryl, muž učený a zkušený, pod jehož vedením Vydra konal předepsaná řeholní cvičení. Zatím v Golčově Jeníkově onemocněl tamní farář Vilímovský a P. St. Vydra byl tam poslán, aby „jeho osadníky všemi svátostmi zaopatřoval (nebyla to tenkrát včas moru lehká práce) a slovem Božím s kazatelny každý sváteční den těšil,“ poznamenává o tomto pobytu sám P. Stan. Vydra. V Golčově Jeníkově odpočívalo po těžké misionářské práci v zámoří několik starších Otců, u nichž P. Vydra získal mnoho nových zpráv o krajinách svěřených jim k šíření víry. Rád naslouchal vypravování těchto mnoho zakusivších i poznávších kněží, což bylo pro něho vítaným oddechem a osvěžením při úmorné a namáhavé práci mezi svými osadníky. V chudičském kraji, postiženém neúrodou a z ní povstávající bídou a na konec i morem, bylo se starati P. Vydrovi o živé i o mrtvé, trpělivě snášeti všechnu tu bídu, v níž jedině chvíle ztrávené v koleji přinášely mu posilu pro neumdlévající práci. Není divu, že osadníci nazývali ho svým otcem, dobrodincem, ba i andělem strážným. Při tom všem po celá dvě léta neonemocněl a proto děkuje Bohu za prokázané mu tím milosti, odnáší si opravdové pochopení pro kněze, působící ve venkovské duchovní správě.

Na universitu.

Na sklonku roku 1772 opustil G. Jeníkov, neboť císařovna Marie Terezie jej „za profesora matematického umění v Praze dosadila“. Dosavadní profesor P. F. Zeus vzdal se úřadu učitelského a Stepling, pohřešuje spolupráce Vydrovy, předložil dvorské komisi studijní návrh na obsazení uprázdněné učitelské stolice Vydrrou. Kandidát byl schválen a Vydra už na počátku školního roku mohl zahájit přednášky. O prázdninách příštího roku (5. října 1773) byl rozpuštěn jezuitský řád. Při tom bylo ustanoveno, že všechna místa učitelská, pokud jsou v rukou členů Tovaryšstva, mají být jim odňata a znovu obsazena buď světským nebo jinými duchovními učiteli. To by bývalo znamenalo konec vědecké činnosti Vydrově. Mocní a oddaní přátelé dosáhli však toho, že Vydra na universitě zůstal. „Až do léta 1782 jedině v latinském jazyku jednak matematiku jednak náboženství katolické každý týžden určitě, ano každý den vezma sobě zámyslu mezi vyučováním světským, mládeži mně svěžené sem zvěstoval,“ píše o své činnosti, věnované pouze péči o výchovu studentů.

Český kazatel.

Roku 1782 P. St. Vydra objevuje se po prvé jako český kazatel, neboť „celých deset let žádné příležitosti se mi nedalo v češtině řečnovati. Až můj bývalý milý žák velebný Pan Emanuel Štěpánovský, farář u sv. Haštala na starém městě Pražském, tuto dotknutého léta 1782 první mne obětoval, bych veřejně památce toho mučedníka Božího lidu svatě evangelium zvěstoval. Jehožto žádosti já volným se prouká.zav kázání české jsem držel.“

O falešné osvětě.

Kázání neminulo se účinkem. P. Vydra přímo zaútočil na ty, kdož „křesťanské povinnosti konají na oko jen s přetvářáním. Jiní pro marnou chválu, by za ctnostné držáni byli.“ Proto „všickni ti nejsou v Kristu, všickni bez Krista pracují, žádné věčné odměny k očekávání nemajíce“. Slova adresovaná do určité společnosti neminula se účinkem. Postižení se ozvali, ale způsobem přiměřeným jich ctnostem. Vydali proti Vydrovi německý pamflet, nazvaný „Geisel der Prediger“, „Bič na kazatele“ Vydra sám k tomuto útoku velmi vtipně připomíná: „Vůdce toho shromáždění slul: Perho. Kdo onen byl a proč se na hlasatele slova Božího, by jich tepati mohl, ozbrojil, já věděti nechci. Toto nicméně mně dovoleno bude říci, že již samé jeho jméno málo zdvořilosti čtenáři připovídalo. On, chtěl-li svým tepáním daremných kazatelův napravití, prostředku neslušného se uchopil; jistotně kazatelův Pražských srdce od sebe a posluchačů od slyšení jich odvrátil. Z jaké příčiny ode mne začítí a mne (ačkoliv jakž takž mírně) tejrati mněl (mínil), sám rozšafný toho kázání čtenář sezná.“²

Josefinismus zavádí německé přednášky.

Až do roku 1784 přednášely se matematika a fyzika na universitě latinsky. Josefínskou reformou studijního řádu nařízeno, aby obě disciplíny byly přednášeny pouze jazykem německým. Pro Vydru znamenalo to ztížení práce, neboť nebyl v jazyce

² Svazek, kázání V.

německém tak zbláhý jako v latině. Bylo mu překládati a upravovati přednášky, aby už na podzim roku 1784 mohl vykládati německy. Pouze náboženství dále vykládal v latině. Josefinská germanisace přivedla nejen Vydru, ale zajisté i řadu ostatních profesorů do nemalých nesnází, neboť neměli posud příležitosti vycvičiti se v německém jazyku pro vyjadřování se v tomto jazyku při vědecké práci, když studia až posavad dala se latinsky. Vyhlášení těchto „refořem“ vyvolalo mnoho zmatků. Jen láska k vědě a také k milým posluchačům zabránila, že Vydra neopustil své učitelské místo.

Učitel a vychovatel.

Roku 1789 zvolila si jej filosofická fakulta za svého děkana a pokud pozůstával t. zv. konsens studijní, jednatele v něm. V této době věnoval se Vydra svému úkolu vychovávatí mládež. Poměry nebyly takové, aby mohl rozdělití svoji práci mezi universitu a kostel. Plnil sice své kněžské povinnosti svědomitě, ani na cestách neopomenul denně obětovati mši svatou, modlil se breviář a o nedělích a zasvěcených svátcích modlíval se hodinky veřejně v kostele. Nemohl však pro plné zaneprázdnění učitelským úřadem účastniti se činně v duchovní správě, ačkoliv nikdy neodepřel výpomoci, jen když to bylo trochu možné. Pouze na kazatelnu nevystoupil plných deset let. „Za celých deset let opět v chrámě Božím jsem mlčel, jedině ve školách dle nařízení císaře Josefa druhého větším dílem německy o mém umění a latinsky o náboženství katolickém svým žákům mluvě,“ trpce poznamenává.

S KAZATELNY OBRACÍ SE K NÁRODU ČESKÉMU

Až za deset let „svatý Havel vnově roku 1792 jazyk český mně rozvázal, nímž na jeho den slavný v chrámě Páně pod jeho jménem založeným, jsem slyšeti se nechal“.

Jak následovati Krista?

I tentokráte základem jeho kázání byla časová slova: Chce-li kdo za mnou přijíti, zapřiz sebe sám (sv. Matouš 16 kap.). Před očima a dušemi posluchačů ukazuje cestu za Kristem. Slovy nabádavými povzbuzuje své posluchače k denní přítomnosti na mši sv. Poukazuje na užitečnost každé neděle poslouchati kázání: „Obtížné ti to přichází celou hodinu kněze poslouchati, bys duši své potřebné duchovní potravu propůjčil? Ve veřejném však divadle kolik hodin i v zimě ztráviti tobě pohodlně jest“³

V druhém díle varuje následovníky Kristovy před žádostí očí po majetku: „Oči člověka světu oddaného hledí předně cizé, pak na svá jmění; posledně odvracejí se od cizí bídy.“⁴ „Dle své možnosti již malou almužnou, již přimlouvou, již dobrou radou jsi bídným pomocí zavázán. Chceš-li sebe zapřítí, to jest: žádost očí k svému přílišnému dobrému a k nevšímavosti cizého nedostatku krotiti.“⁵

Díl třetí věnován pýše života, představuje v různém prostředí a v rozmanité podobě, aby závěrem dovolával se Cicerona, řkoucího: „Quanto sublimiores sumus, tanto submissius nos geramus — čím jsme důstojnější, tím více se ponížíme.“ Z této pýchy ovšem plyne pochybovačnost u víře a lidé „chtí rozsouditi, svým rozumem vše chtí vypátrati a čeho pochopiti nemohou, to soudí k víře nepodobně“.⁶ Plyne tedy nevěra z pýchy, ačkoliv ctitelé rozumu neví, „co rozum a jak úzkou mezi obklíčen jest“.⁷ Cesta za Kristem jest obtížná, neboť žádá od nás „žádost očí od cizého i od vlastního nábytku (t. j. majetku) odvrátiti a na polehčení cizé bídy jedině mysliti“.⁸

Svým kázáním připomněl, že ani za ta dlouhá léta nic neztratil ze svého umění kazatelského, čehož důkazem bylo, že nejen faráři pražských kostelů, ale i mimopražští ucházeli se o kazatele, který prostě, upřímně a otevřeně dovedl promlouvati k věřícím, kteří konečně v té době povrchnosti našli kazatele, mluvícího z upřímného srdce a z lásky k Bohu i vlasti.

Farář u sv. Vojtěcha Matěj Krojillo vyprosil si Vydru za kazatele na den sv. Vojtěcha. Vydra, nepochybně spokojen svým předchozím kázáním, vyhověl ochotně.

O pravém křesťanském životě.

A zase dotýká se časového problému: „Neboť ten, jenž v Krista jedině věří, křesťanem se nazývá, ale jako křesťan živ není jest ratolest na kmenu uvadlá, neužitečná, kteráž od vinaře odvržena a do ohně uvržena bývá.“⁹

³ Svazek, str. 19

⁴ Sbířka 24

⁵ Sbířka 25

⁶ Sbířka 32

⁷ Sbířka 32

⁸ Sbířka 35

⁹ Sbířka 37

Život sv. Vojtěcha, jeho boje o duši českého národa, jeho horlivost, kterou věrně k zachování povinnosti jejich přídržoval, to vše předvedl přeplněnému kostelu proto, aby je vybídl vstoupiti do šlépějí sv. Vojtěcha. Po jeho příkladu odhaluje rub současné křesťanské společnosti, příčiny to, „pro které svatý Vojtěch naše předky opustil“ a dost možná, že by pro ně „zase odejít musel“.¹⁰

Když doma nedošel pochopení, odešel hlásat sv. Evangelium do ciziny: Uher, aby na konec v Prusích za Krista byl umučen. Teprve tehdy začali si i Čechové vážit sv. ostatků Vojtěchových.

Přidržeti se sv. Vojtěcha znamená pro nás žít ve „všech křesťanských ctnostech, to jest: jako ratolestě na vinném kmenu Kristovém ovoce s ním skrze pravdivou víru a lásku zde spojení nesouce někdy blaženosti věčné také požívali“.¹¹

Vzdálen planého vlastenčení, otevírá přece Vydra svým posluchačům jedinou cestu k povznesení a obrození národa.

Proti ostouzečům Církve.

Do prázdnin kázal ještě na prosbu křížovníka, faráře u sv. Petra na Poříčí Kazimíra Pazourka zase jako poutní kazatel. Tentokrát oslava světcova byla panegyrykou na lásku Petrovu ke Kristu, jelikož podle sv. Jeronýma „nimii ardoris, amorisque quam maximi fuit Petrus in Dominum“. Na Petrově lásce Kristus zbudoval Církev, proti níž lidé, údy milující Krista nešťítí se žádného příkoří, žádné urážky: „Což se ale v tomto, Bohu žel! osvíceném věku děje. Lecjakýs Jonáček, jemužto jedva zuby se vyrovnaly, již víru a čest papežské stolice hryzne, proti ní sočí a reptá. Mladí a staří, učení (jak se jim zdá), i prostíaci ten samý lístek odříkávají.“¹² Proti takovým ostouzečům nástupců Petrových kazatel obhajuje papeže a poukazuje na smutnou zkušenost, že když „naši předkové papeži římskému se protivili, ach, běda nám, truchlivý toho vzbouření oučinek až podnes zakoušíme“.¹³ Slova ta mají v té době i hodně časového v sobě, neboť Vydra se tu přihlašuje slavnostně k Piu VI. současnému papeži, jemuž osvědčuje, že národ i on zůstanou „všelijak všechny tobě a tvé až posavád potřebné neomylné stolici římské upřímně oddaní katolictví Čechové“.¹⁴

Pověst o kazatelských úspěších dostala se rychle i do rodného Hradce. Proto jakmile přišel na prázdniny podle svého obyčeje do Králové Hradce, své vlasti, by u svého srdečně milovaného bratra v zaslouženém pokoji vakační čas ztrávil, k nové práci od jennostpána Maurice Kliera. městského děkana pokynutí jsem dostal, bych následující svátek nejsladšího jména Marie Panny, na kterém bratrstvo lásky bližního svou slavnost drží, lid místo něho k lásce bližnímu s kazatelnou zbudil.¹⁵

O pravé lásce k bližnímu

Námět kázání odpovídal účelu a příležitosti: Lásky Marie k lidskému pokolení. A po příkladu Matky Páně ukazuje, komu lásku máme prokazovati, jak ji máme prokazovati a za třetí proč jsme povinni ji prokazovati. K lásce jsme zavázáni předně k rodičům, dětem i příbuzným. Kdo té lásky nezná, „ten cizích lidí nikdy milovati nemůže“. K lásce k pokrevným příbuzným řadí i lásku k dobrodincům, ale i „svým protivníkům dobrořečiti máme“.

Na otázku, jak nebo jakým způsobem bližní své milovati máme, odpovídá: „oučinnivě, dobrovolně, štědrě spolu ale prozřetelně.“ A tu si vzpomíná těch, kdož jenom na povrch se staví býti křesťany, „stále téměř lásku k bližnímu na jazyku majíce, ji schvalující a roztrušující. Však jen jazykem, ne skutkem.“¹⁶ Lásky k bližnímu má býti nejen účinná, ale také dobrovolná; ne se zármutkem, aneb z potřeby. Neboť veselého dárce miluje Bůh.

Původ lásky k bližnímu, má-li býti užitečná, musí býti v Kristu. Nesmí míti ohled lidský. „Protož, kdo dává almužnu, netrub před sebou jako pokrytci činí v škálách a na ulicích, aby ctně byli od lidí. Co jest to za almužnu, když to skrze noviny veškeré vlasti známé činíme? O slepoto lidská! Toť není žádná ctnost, to od Boha trestu, ne požehnání, ne mzdy zasluhuje.“¹⁷ A tak „jediné ten křesťan bude na pravici v počtu spravedlivých a vyvolených, jenž bližním svým, i také těm nejmenším, jakožto bratrům Kristovým, to jest, z ohledu Krista, dobře činil.“¹⁸

Oslava českého mnišství

Roku 1793 na svátek sv. Markéty slavil břevnovský klášter osmistyletou památku svého založení. Tehdejší pan opat Jakub

¹⁰ Sbíрка 45

¹¹ Sbíрка 53

¹² Sbíрка 73

¹³ Sbíрка 75

¹⁴ Sbíрка 77

¹⁵ Sbíрка VII.

¹⁶ Sbíрка 85

¹⁷ Sbíрка 92

¹⁸ Sbíрка 94

Chmel, spolukrajan Vydrův, vyprosil si jej za slavnostního kazatele a kázání „také do tisku dáti velet“. Slavné výročí bylo P. Vydrovi tou nejvítanější příležitostí, aby nejen oslavil kolébku českého mnišství, ocenil význam kláštera pro národní kulturu, ale také oslavil a ocenil význam života klášterního a řeholního. Kolik let tomu, kdy osvícenský josefinismus rozšířil tolik zlých pomluv o mnišském životě a sám provedl ono nesmyslné vyhánění řeholníků? Jaká to příležitost ukázati věřícím Čechům, jakých škod napáchalo ono ničení klášterů, hynutí kulturních statků národa a příčina i mravního úpadku lidu!

Vydra měl rád zakladatele břevnovského kláštera, sv. Vojtěcha, jak už to i v kázání dříve osvědčil. Opakuje to i otcům a dokládá: „proto váš břevnovský klášter toho osmého věku dočkal, že jeho základ byl Vojtěch. Proto předkové vaši i vy nad nepřáteli jste zvítězili, že váš vůdce byl Vojtěch. Proto vaši předkové i vy, jakožto čistotný potok daleko tekoucí, nikdy jste nezkalnatěli (= nezakalili se), že váš pramen byl Vojtěch.“¹⁹

Slavní dárcové a příznivci kláštera jsou toho dokladem, jaké slávě se těšil klášter po celých osm set let. A když snad mnohým není možno klášteru dobře činiti, jsme aspoň povinni jej nepronásledovati. Dostí již takových nepřátel měl břevnovský klášter.

Důkazem jsou Vydrovi války husitské, kdy došlo r. 1420 k drancování kláštera i kostela. Vylíčov hrůzy spustošení, dokládá: Tím způsobem zacházeli s tímto posvátným místem zhorka nakvašení Husité. Jací pak přátelé jeho byli světlem nového zákona mistrův Sutra a Kalvína osvícení předkové naši? Zkusil toho roku 1619 Wolfgang toho času opat.²⁰ Tu pak připojuje Vydra: K takovému mírnému a příjemnému jednání přivádí opuštění opravdové víry. Lidé, kteří sobě dovolují věřiti, co chtějí i také sobě dovolují činiti, co se jim líbí. V tom, nešťastní, svou svobodu pokládajíce, že zlou vůli bez obávání trestu provozovati a dobrým lidem u vykonávání dobrého překážku činiti mohou. Prokletá taková svoboda. Člověk v společnosti s jiným živ, tenkrát rozumně jest svoboden, když se jemu, jak jinému zlého dopustiti nelze, k dobrému pak činění žádné překážky nenalézá.²¹

Po dvěstěpadesátičtyřech letech zase benediktini osadili klášter u sv. Markéty, který zejména za opatů Ottmara a Benno získal zase svoji dřívější slávu. Leč obnovením katolického náboženství nebyli vyhlazeni pomlouvači a ostouzeči duchovního a zvláště mnišského stavu. Mezi nimi jsou i „povrchní katoličtí křesťané“. Jaká to vítaná příležitost pro kazatele, aby nejen se mnišského stavu ujal, nýbrž i promluvil k jeho slávě a pochvale. V dobách, kdy řeholníci netěšili se valně účtě, slova učeného profesora Karlovy university došla proto tím větší ohlasu nejen u posluchačů, nýbrž u všech, kdož o takové chvále doslechli. Na adresu pomlouvačů volá kazatel: Co jest toho (pomluv) příčina? Závist, neznalost řádu řeholního, pak zlost. Ó pěkné příčiny pro křesťana! Závist proti řeholníkům hladové lidi ponouká, když vidějí, že oni ve skvostných a pohodlných příbytcích bydlí. Na pohled ničeho nouzi netrpějí. To jim ti obzvláště nepřejí, kteří od nich mnoho dobrého zakusili. Za odměnu jich pomlouvají. Neuznalost (= neznalost) jest také podnět nenávisti řeholního řádu. Neb obyčejně tejraví lidé nevědí, co dobrého řeholníci působí, co drsnatého trpějí, aniž o to péči mají, by jejich opravdivou cenu seznali. Nýbrž čemukoliv zlému o nich buď z kacířských kněh, buď z rozpustilých řečí jistých mnichotepecův se naučili, tomu věří, toho jistí, to jim předhazují.²²

A zase ozývá se ctitel sv. Vojtěcha, neboť „jakýchkoliv předností, jakých dokonalostí lidé porůznu schopni jsou, ty všecky w Vojtěchu shromážděny byly“.²³ Leč kromě sv. Vojtěcha břevnovští mají ještě řadu slavných benediktinů: Gaudencia, prvního hnězdenského biskupa; Anastasia-Astrika, prvního biskupa Maďarů; Křišťana, „an povrhna povinností světskou, chudého Krista zouplna následovati chtěje, zde pod pravidlem sv. Benedikta tuhý život vésti sobě oblíbil.“²⁴ A nyní následují stručná panegyrika na sv. Prokopa, Vintíře, aby uzavřel výčet pochvalou „tisíců jiných nábožných tohoto kláštera obyvatelův“, „jejichž znamenitá ctnost, rozšafnost, horlivost v zastávání a v rozmnožování katolického náboženství působila, že na biskupství jak Pražské tak Holomoucké stolice dosazování bývali.“²⁵

Ze sedmnáctého století uvádí Matouše Ferdinanda z Bilenberku, který před třemi sty lety (1638) vstoupil v Broumově do řehole, kterou celým svým životem proslavil jako první biskup královéhradecký i jako nástupce kardinála Haracha v Praze. Ukázal posluchačům na Bonaventuru Pitra, opata Štěpána Rautenstraucha, matematika Pavla Reindla, preláta Jakuba Chmela, aby si v paměti oživil nedávnou minulost.

Zalehne sem i ohlas přítomného života politického, když varuje Čechy před jakýmikoliv pokusy vzpoury, poukazuje na osud českých vzbouření, jichž výsledek byl, že naši předkové „sebe i své potomky o jmění, o slávu, o mnohá nadání připravili“.²⁶

¹⁹ Sbíрка 103

²⁰ Sbíрка 109

²¹ Sbíрка 109 a n.

²² Sbíрка 111

²³ Sbíрка 113

²⁴ Sbíрка 114

²⁵ Sbíрка 115

²⁶ Sbíрка 119

Proti nevěře soudobé společnosti.

Za dvě léta P. St. Vydra kázal o sv. Štěpánu na den tohoto prvomučedníka. Kázání bylo sice hlavně oslavením světcovým, při tom však kazatel neodpustil si obrátiti svoji pozornost i k dočasnému životu, aby ukázal na nebezpečí nevěry, šířené nepřáteli církve. „Jsou i nyníšního času školy víře Kristově protivné, jako tenkrát byly. Obzvláště škola Libertinských až posavad s ní stále válčí, však v jiném než svrchu dotčeném podle latiny vyznamenání (= význam), může se říci škola svobodně myslících. Ti nevěří tomu, co jim církev k věření předkládá, pravíť, čeho sami za pravdu uznati nemohou, toho že za pravé míti povinni nejsou. Málo oni ovšem pravého svým tupým mozkiem vyzkoumati mohou, pročť tak málo aneb dokonce nic za pravdu nepřijímají, co se jim od církve jako pravé k uznání předkládá. Podle myšlení řídí se také jejich jednání. Jak svobodně smejšlejší, tak svobodně živi jsou, žádné zdržlivosti od masitých pokrmů, žádného postu, žádné nábožnosti sobě nic nevšímají řkouce: Že by Bohu na tom málo záleželo, zdali by maso nebo ryby jedli, nepamatující na to, že by ctnost poslušnosti v tom záležela, aby se dle vůle církve řídili.²⁷ Ani po 150 letech nepozbyla tato charakteristika své ceny. Ostatně neplatí i další slova Vydrova o zlehčovatelích víry? „Nepřátelé její svobodně proti ní válčí; kdo by se o ní zastal, sotva se nalézá. Ano ten, který se jí ujímá, častěji za nerozvážlivého a nepokojného člověka i buřiče jmn bývá.“²⁸ Spravedlivý horlivel nebojí se říci ani další ostrá slova: „Proti samospasitedlné víře rozpustilci svobodně sobě mluvití dovolují; ti, kteříž se k ní znají a od ní živi jsou, oněměli.“²⁹ Kdo nám lépe zachoval obraz veřejného smýšlení před 150 lety, než právě P. St. Vydra, jemuž víra nebyla imaginárním pojmem, ale aplikováním do celého veřejného života i do života každého křesťana? Víra bez skutků není živá a přece „tak zatvrzelé mnohých věncích srdce bývá, že se ani nad tou největší bídou svých vlastních rodičů neustrnou.“³⁰ Syn, milující otce a matku, odhaluje bídu těch, kdož se od svých rodičů odvrátili, kteří na své dobrodince zapomněli. Jak mohou se tací lidé chovati k svým nepřítelům nebo k těm, kdož jsou v cestě jich podnikání, překážkou k nějaké důstojnosti?³¹ Lidé, kteří nemilují Boha, nemilují ani svých bližních, odcizili se víře a nemohou se nadíti, že by mohli sv. Štěpána „zde v ctnosti a tam, kde jest u věčné odplatě někdy následovati mohli.“³²

O „víře“ osvíceného věku.

Na den knížat apoštolských (29. června) „vzniklo v chrámě svatého Petra na Novém Městě Pražském roku 1795“ kázání na přání faráře tamního J. Hraba, který i pro příští rok získal P. St. Vydra za postního kazatele. V prvním kázání obíral se vírou sv. Petra. Bylat „v mysli upřímná, v ústech smělá, v skutku dokonalá“.³³ Ale „podle nyníšního osvíceného věku“ jest víra nyníšních mnohých křesťanů té Petrově nepodobná. „I nyní lecjakýs sprosták sobě dovoluje tajemství víry křesťanské zpytovat, ochlíčkovati a valchovati... ten, který zholá nic o všech přirozených věcech neví, předce s svým tupým mozkiem tajemství Božská vyzpytovatí usiluje, nepatrný na zemi až do nebe se vypíná.“³⁴ Po příkladu sv. Petra „i naše povinnost jest víru míti v ústech smělou, beze všeho studu, bez strachu, bez unavení.“³⁵ Zatím však pohybují se ve společnosti těch, kdož vydávají se za vážné, moudré a počestné muže, kteří tvrdí, že žádnému neublíží a všem chtějí dobře činiti, ale na tom přestávají. Příkázání nezachovávají, mši sv. neslyší, k zpovědi nechodí, tělo Kristovo nepřijímají, nepostí se, „za to vydávající, že by to nálezové kněžstí byli, že by takové věci na rozšafného a věrného muže nepatřili.“³⁶ „Stud nám brání k víře se před nimi přiznati, ji podle možnosti hájili, jich podle jejich zasloužení zahanbili.“³⁷ I dnes mohl by nám Vydra vmetnouti do tváře stejnou výčitku: „Péči o to mám, aby ti vzácní a vysoceučení Páni nás snad za modláře a za sprostáky nedrželi.“³⁸ Chybí tu základ té víry: láska ke Kristu. A proto takovým lidem „žádnou skutečnou, ale jediné povrchní víru majícím křesťanům také všecka úcta Ježíšova jest protivná.“

Vydra sám vydává svědectví víře Pražanů: sám jsem z vaší pozornosti a horlivosti, s kterou jste přípravná kázání pro milostivé léto jak v Tejně, tak u sv. Jindřicha a u sv. Mikuláše poslouchali, vzdělán byl. V jakém nesmírném počtu, jak u správy Boží a stolu Páně, tak na všech průvodech naléztí jste se dali, almužny chudým štědře udělovali, předepsané modlitby vroucně konali. Z toho seznal každý vás pozorující, že k víře Petrově se hlásíte, když milosti od jeho nástupníka, římského Papeže, tak šetrně sobě vážití umíte.³⁹

Když příštího roku po druhé kázal u sv. Petra na Poříčí, pokusil se Vydra ukázati cesty k pravému blahoslavenství, jimiž se sv. Petr ubíral: opustil vše, na čem si lidé zakládají; učinil to jediné pro víru Kristovu, k níž ústně i písemně nabádal a již

²⁷ Sbíрка 135

²⁸ Sbíрка 136

²⁹ Sbíрка 136

³⁰ Sbíрка 141

³¹ Sbíрка 143

³² Sbíрка 145

³³ Sbíрка 148

³⁴ Sbíрка 153 a 154

³⁵ Sbíрка 158

³⁶ Sbíрка 159

³⁷ Sbíрка 159

³⁸ Sbíрка 159

³⁹ Sbíрка 167

vyučoval, ano až posavad skrz svého náměstka vyučuje.⁴⁰

Chceme-li proto jít za sv. Petrem, musíme jít toutéž cestou jako on. „Někteří osvícení křesťané jediné pro přirozenou počestnost všeho nedovoleného a marného se zdržují a ctnostný život před sebe berou, na tom stojíce, že by na přirozeném náboženství dosti, křesťanské pak jediné pro sprostáky bylo. Když oni jiné chváliti, neb sami chváleni býti chtějí, tu žádná zmínka o křesťanství se činiti nesmí. Jak tedy jejich chvalořeč zní? Ten neb onen byl velmi učený, moudrý, rozšafný, dobročinný a počestný člověk. Člověk ne křesťan.“⁴¹ Nesedíme my často s podobnými lidmi, kteří opakují tuto obehranou písničku o přirozeném náboženství?

A kde pramení tato lidská pýcha? Z kazatelny u sv. Petra ukazuje nám ty, kdož strojí soustavně úklady církvi: „Jest jistá po všech krajinách, po všech městech rozptýlená bohoprázdných lidí blůza, ano takto ne již skrytě, ale veřejně píše, mluví a činí: „Břemeno pověrectví, dí oni, s kterým Evropa potlačena jest, pozůstává v křesťanství. Toto tedy vykořeniti se musí. Největší díl národů papeženci jsou. Tuť jest u velikém počtu mohovitého duchovenstva, tuť jest pevný svazek mezi věřícími, tuť obzvláštní náklonnost k starým pravidlům, obyčejům a ceremoniím, tuť jest lid na pobožnost, na časté navštěvování chrámu Páně, na vyučování mnišské a světských kněží navyklý. My tedy papežství vyhladiti musíme.“⁴²

A cesty? Stejně tehdy jako dnes: postavití nenávid mezi papeže a vlády, vybidnouti kněžstvo, aby svým představeným jako otrokově poddáni nebyli, aby svobodomyšlnější život vedli. Pak ale, když podle svého povolání živi nebudou, musí se jejich nepřikladný život, dílem na veřejných divadlech lidu obecnému, dílem v tištěných knihách k jejich potupě představití.⁴³ Maně se ještě jednou přesvědčujete, zda skutečně tak mluvil a psal P. Vydra r. 1796, či zda necitujeme některého soudobého autora. To nám podává Vydra obraz úsilí „osvícených filosofů, kteří svou marnou pošetilostí blaženost vyhledávají, chtějí s kostelním, kněžským a i s vaším statkem se obohatiti“.⁴⁴ Nemůžeme proto věřiti, že by „cordatus Bohemus“ s nimi se přátelil, neboť pro něho jsou „synové cizozemců a nejsouť ovšem upřímní katoličtí Čechové“.⁴⁵

O bídě chudiny.

Za měsíc nato kázal Vydra „na Novém Městě Pražském v „svatého Apolináryše chrámě, při kterém někdy krásný dům od Tovaryšův Pána Ježíše pro nábožné Pražane (!) založen byl, aniž zde po několik dní skrze duchovní cvičení v svaté samotě s Bohem se spojití oumysl mívali. Nyní dům ten ale docela v jinou potřebu obrácen jest.“⁴⁶ Tentokrát poukázal na protivu mezi těmi, kdož svému tělu slouží a chudáky, „avšak pracovitými lidmi, kteří aby jen chleba sobě dobyli, aby těla zachovali, vystojí lopotování, potu a unavení“.⁴⁷

„Několik dní nato, totiž třicátého prvního července, kázal jsem u svatého Ignácia na dobytčím trhu, pod jeho jménem skvostně vystaveném kostele, od velebného pana faráře Štěpánského Václava Strnada dožádán, bych svatého Otce podle své možnosti na jeho vejrůční památku svou řečí uctil.“⁴⁸

Oslava Tovaryšstva Ježíšova.

Kostel sv. Ignáce, zakladatele Tovaryšstva, byl tehdy bez strážců, osiřel. Řád rozpuštěn a jeho údové rozptýleni do světa. P. Vydra neustále vzpomíná na svoji příslušnost k Tovaryšstvu a proto pozvání faráře u sv. Štěpána, v jehož farnosti kostel sv. Ignáce se nacházel, bylo pro Vydru velevítanou příležitostí, aby s kazatelny promluvil svoji obranu i chválu na Tovaryšstvo. A není to pouze obhajoba jednoho řádu, ale plamenná slova do řad všech nepřátel katolické církve.

Již motto kázání naznačovalo, co bude hlavně podtrženo: Všichni, kteříž chtějí pobožně živu býti v Kristu Ježíši, protivensství trpěti budou. (2. Timoth. 3. 12.) Ačkoliv nebylo zapotřebí, aby se kazatel představoval, učinil tak hned v úvodních větách: Léta 1757 jsem té milosti, mně zajisté nejvzácnější, od Boha dobrotivého dosáhl: do Tovaryšstva Ježíšova v šestnáctém roku svého věku přijatu býti. Šestnáct let v tom svatém tovaryšstvu jsem ztrávil, vždy zcela spokojen, ke všemu dobrému veden, k literárnímu umění ustavičně přidržán, a do toho veřejného úřadu na zdejších vysokých školách, v kterém již čtyřmécitma let s Boží pomocí trvám, postaven. Jest-li co na mně, čímž ke zvelebení slávy Boží, k rozmnožení literárního umění, a k vycvičení české, mně velmi milé mládeže napomáhám, to všecko svému svatému Otci Ignáciusovi v jeho řádu byv výborně vychován přičítám.⁴⁹

⁴⁰ Sbíрка 171

⁴¹ Sbíрка 181

⁴² Sbíрка 184 a 185

⁴³ Sbíрка 185 a 186

⁴⁴ Sbíрка 186

⁴⁵ Sbíрка 187

⁴⁶ Sbíрка VIII.

⁴⁷ Sbíрка 201

⁴⁸ Sbíрка IX.

⁴⁹ Sbíрка 208, 9

I když chce mluvit „o protivenství, svému svatému Otci, jeho tovaryštvu, ano i mně, Bohu díky! učiněném“, nechce „z toho posvátného místa jeho i naše protivníky zahanbiti a na ně pomstu volati.“⁵⁰ Chce svým posluchačům na životě sv. Ignáce a působení jeho tovaryšstva ukázat, že všechny pomluby jsou pouhými pomluvami a že za ty všechny útrapy „spravedlivý Bůh jemu od světa zapření slávy hojně udělil.“⁵¹ Promlouvaje o svatém Ignáci a založení řádu naznačuje proti komu jeho obhajoba bude namířena: Nechtě o těch mluvit, kterým jesuitismus a katolicismus jedna věc sluje. O těch něčeho povím, kteří proti Ignaciově a jeho synům sočili a sočí, ač jich jinak neznali, než z toho, co o nich někteří Boha prázdní, utrhační lidé mluvili nebo napsali.“⁵² „Jejich jméno již je vinné učinilo. Co Scioppius, Thuánus, Paškal, Hospinián, Harnberg a nedávno Wolf o nich lživě a bezbožně sepsali, tomu slepě uvěřili, kteří nikdy jich neznali a proto také jim se protivili.“⁵³

Načrtl krátce pronásledování řádu, věznění, při němž trpěl šest let v Lisabonu v podzemním žaláři po šest let i Čech, poslední rektor královéhradecké koleje, Karel Příkryl, projevil pochybnost, zda skutečně se tím docílilo toho, „aby svět již jednou pokoje zažil.“

Vylíčil život a působení zakladatele řádu, zásluhy jezuitů zejména o výchovu mládeže a jich protireformační činnost, věnuje pozornost dílu Tovařštvu v českých zemích. O tom, jaké zásluhy si u nás získali, dovolává se Vydra svědectví Balbínova: Ti a jejich potomci podle rozkazu a příkladu Ignaciově tím způsobem v Čechách se chovali, že podle smělého prohlášení Balbínova (Epitomes lib. 5. p. 614), upřímného vlastence (= krajana) mého, a v příbězích Českých výborně zběhlého spisovatele, Čechové zachování a rozmnožení katolického náboženství synům Ignaciovým k přičítání mají. Nebo oni jediní katoličtí učitelé mládeže po literním umění dychtící zde byli. Všecky jiné školy měly dílem husitské, dílem lutriánské (= luterské) a pikardské mistry. Mládež mnohem pořádněji a užitečněji cvičili než oni obnovenci (= reformátoři), jakž toho veřejně uznal obnovený mistr Bachácius (= Bacháček). Jí k nábožnosti, ctnosti a k duchovnímu stavu chuti dodávali, aby ní časem opuštěné kláštery naplnili a osiřelým farám dbalé pastýře zaopatřili. Vesměs pak mravy katolíkův ustavičným vyučováním a obzvláště dobrým příkladem ponapravili. Kdo by to za pravdu poznati nechtěl, dokládá Balbín, ten že by buď příběhů své vlasti za panování Ferdinanda Prvního, Maxmiliána, Rudolfa, Matěje, Ferdinanda Druhého a Třetího neznal, buď o nomu pocestnému podoběn byl, jenž určen a zemřel na cestě jsa, naleznuv nějaký strom, jeho stínem sice se kochá a ovocem sílí, však kdo ten strom vstípl, zalíval, šetřil (= ošetřoval), o to nic se nepečuje.“⁵⁴

Připomíná Pražanům Adama Kravařského jako příklad horlivé činnosti řádu. „Ten apoštolský muž jednak v tomto slavném městě Pražském, jednak v jiných Českého království krajích svým laskavým, svým důkladným kázáním víc než tři a třicet tisíc obyvatelů od Husa, od Lutra, od Pikardské sekty k vyznání víry katolické přivábil.“⁵⁵ Jako on působilo „i mnoho jemu rovných pomocníků a následovníků. Oni neustále již v zpovědnicích sedali, již na kazatelnicích pronikavě slovo Boží hlásající stáli, již do chudých domů, do tmavých žalářů, sem k nemocným, k umírajícím, ba i na popravu s odsouzenými k smrti ochotně chodili.“⁵⁶

Jesuité měli nepřehlednou řadu světců i těch, kdož, „ač za svaté vyhlášeni nejsou, však u Boha jistotně mezi blahoslavenými přebývají“. I u nás možno uvést řadu horlivých, nábožných a příkladných tovaryšů Ježíšových. „Balbín (Bohemia sancta) některých zkrátka život vypisuje. Mezi nimi jsou již svrchu chválený Adam Kravařský, Martin Stredonius (= Středovský) Nerovius, Bernard Opperl, na Novém městě Pražském Kravařského v apoštolské práci pomocník, Chanovský, Příhovský z královské Přemyslovské krve pocházející, i také onen nevinný mládenec Václav Libštejnský hrabě Kolovrat. Těm já přikládám dle naší paměti Antonína Koniáše a Josefa Köglera. Zdalíž by mi den postačil, kdybych jen díl nějaký těch jmenovati chtěl, kteří to tovaryšstvo svou neobyčejnou učeností ozdobili.“⁵⁷

Uváděje učence a umělce řádové, neopomene ihned přičiní jména svých krajanův na důkaz, že i u nás řád přivábil do svých řad muže učené (matematikové Josef Stepling, Jan Tesárek) i umělce („Ignác Raab, jehožto překrásné obrazy téměř všechny kostely v Čechách a na Moravě okrášlují“).

Příznává, že zrušení tovaryšstva nad míru jej rmoutilo, ale utěšuje se nadějí, že když „až posavad v Ruské zemi jak prve zůstává“, vlastně nezahynulo. Ostatně i tím, že exjesuité opustili své domy a jsou rozptýleni mezi lidem, mohou hodně dobrého vykonati, jak na to upozorňují i encyklopedisté.

Stačí vzpomenouti si, co pozbyli věřící zrušením řádu, aby teprve jeho význam vynikl: slavné bohoslužby, mariánské pobožnosti, veřejné každoměsíční přijímání velebné Svátosti oltářní, důkladné vyučování mládeže a jeho největší škodu, plynoucí ze zastavení činnosti řádu označuje nedostatek péče o výchovu kněžského dorostu. „Nyní málo kdo k duchovnímu

⁵⁰ Sbíрка 209

⁵¹ Sbíрка 211

⁵² Sbíрка 217

⁵³ Sbíрка 218

⁵⁴ Sbíрка 227

⁵⁵ Sbíрка 228

⁵⁶ Sbíрка 229

⁵⁷ Sbíрка 233

stavu chuť má. Větším dílem vyštudírování mládenci ve světě zůstati chtějí, žádajíce rozkoši světských zažívat a zatím mohou s tíží k suchému chlebu přijíti.⁵⁸

Vylíčov takto s láskou dílo svého tovaryšstva, prosí svého Otce Ignáce, aby přijal pod svoji ochranu všechny jeho žáky jak nyní, zde přítomné, tak i nepřítomné, které jsem kdy měl a které mně napotom laskavý Bůh dá. Já je jako své v Kristu syny upřímně miluji, je nejen ve světském ač velmi prospěšném umění dle své povinnosti, ale i také v svatém katolickém náboženství vyučovati se vysnažují a jak dlouho mně nebeský Otec síly popřeje, stále vyučovati hotov jsem. Vypros jim od dárce darů dar tento, aby oni jako někdy k našemu příkladu prospívati se zdál Spasitel Ježíš: prospívati moudrostí a milostí u Boha i u lidí. Aby se od nynějších vetešníků zavést nenechávajíce k potěšení svým rodičům a mně, k dobrému jak Církve svaté, tak též naší milé vlasti rostli.⁵⁹ V těch slovech jest ukryta všechna láska, která v srdci Vydrově byla nashromážděna k jeho milým žákům. Jako učitel i jako kněz vidí v nich své syny v Kristu, jež upřímně miluje a snaží se je nejen vyučovati ve vědě, ale vésti i k Bohu, jak mu to káže jeho kněžský úřad.

Proti utrhačům víry.

Téhož roku byl dosazen na faru k sv. Štěpánu nový farář, Václav Strnad, který poprosil P. Vydru, aby při instalační slavnosti na sv. Štěpána kázal. Tu vzniklo dvanácté kázání Vydrovo, který použil Skutků apoštolských v 6. kap., aby promluvil o zázracích, tehdy vášnivě napadaných: „Nynějšího pak času mnozí osvícení zhola nic na divy nevěří; nechci říci na divy, které by všemohoucí Bůh nyní povstati milostivě propůjčil, ale i na ty, které někdy i apoštolové a Štěpán ve jménu Ježíšovu byl učinil.“⁶⁰

Svatý Štěpán byl nejen „naplněn milostí Boží ve svém jednání, byl také pln síly ve svém potýkání“. K čemu bylo mu třeba této síly? Aby mohl sebe samého přemoci, ty milovati, od kterých uráženi jsme. Tuto sílu potřebujeme i nyní, „abychom opovázlivým nyní tlachačům s námi se o opravdivém náboženství hádajícím odolali. Této jakž proti katolické víře, takž i proti dobrému obecnímu pořádku sočí, chtějí rovnost všech stavů a nevím jakou pošetilou svobodu uvedenou míti.“⁶¹ Bohu žel! větším dílem v té půtce býváme němí, neb nevědouce, neb nechť se pravdy ujmouti, spíše jich zdání se přichytíme. Jim konečně k zlehčení samospasitelného náboženství a všech dobrých obyčejů napomahájíce.⁶² Není mezi námi statečných, kteří by mohli nad těmito utrhači zvítěziti. „Tak hluboko klesla víra naše, že sice udatných Kristových reků chválíme, jiných spolu k udatnosti nabízeti umíme, však sami toho nejlehčího protivenství sněsti neznáme.“⁶³

O kněžských ctnostech.

Těchto ctností sv. Štěpána, jež přispěly k tomu, že byl vyvolen za jáhna, potřebuje i kněz, duchovní pastýř osady, „an vždy nad všemi sobě svěřenými bedlivě oko míti a toho, co by k vašemu polepšení potřebného seznal, nejvyššímu pastýři českému přednésti musí.“⁶⁴ Po příkladu sv. Štěpána má duchovní pastýř „vždy bedliv býti, aby žádného na smrtelné posteli ležícího bez svátosti umířiti nenechal, ochotně ve dne i v noci té duchovní služby všem po ní dychtícím poskytně; proto za duchovního správce vyvolen byl.“⁶⁵ Farář má po příkladu světcově pečovati o chudé své osadníky. Leč „ne jen podle těla, jenž toho potřební jste, anobř i podle duše, čehož všichni potřebí máte, nasytil.“ Avšak i věřící mají své povinnosti vůči svému pastýři: „Povinnost tedy vaše jest, chcete-li býti ovce Kristové (!), znáti svého pastýře, jenž vám na místo Krista dán jest, a hlas jeho slyšeti.“ Však nejenom jej znáti, ale i hlas jeho jak s kazatelny, tak v zpovědnici slyšeti musíte; slyšíce jej spravujte se podle něho a budete ovce Kristové.“⁶⁶

Nepečujme jen o časné zájmy.

Farář Václav Lahoda vyprosil si Vydru pro svůj kostel u sv. Havla, aby na svátek tohoto světce byl slavnostním kazatelem. Ani tentokrát Vydra neodmítl, a věren své zásadě, vložil do své promluvy jádro, které by mohlo býti poučením a povzbuzením pro všechny věřící. Pokusil se zodpověděti otázku, jaký užitek budeme míti z následování Krista. Lidé pamatují na svoji časnou budoucnost, která se týká zachování a prodloužení časného života, rozmnožení cti a bohatství. „Což tedy nám bude? podle těla! Na to se ovšem táží velmi mnozí a poněkud chvalitebně. Když to tápání a pečování jest mírné a pořádné, když se bez urážení Boha, bez ublížení bližního koná, když se při tom na slova Spasitele vždy pamatuje: Žádného život nezáleží na hojnosti těch věcí,

⁵⁸ Sbíрка 237

⁵⁹ Sbíрка 239

⁶⁰ Sbíрка 241

⁶¹ V tom jeví se ohlas revoluce francouzské

⁶² Sbíрка 251

⁶³ Sbíрка 252

⁶⁴ Sbíрка 254

⁶⁵ Sbíрка 255

⁶⁶ Sbíрка 256 a 157

kterými vládne. Proto pravím vám: Nebudtež pečliví co byste jedli a čím byste se odívali: duše více jest nežli pokrm.“⁶⁷ Když však naše starost o tyto časné věci jest nadřaděna starosti o spasení, pak jest nám jenom k velké škodě. Nevystříháme-li se po příkladu sv. Havla všeho, co by nám mohlo zabrániti kráčet cestou spasení, potom jsme na scestí: „Což tedy nám bude, když s takovými tovaryši zacházíme, z jichžto úst nic jiného, než reptání proti Bohu, pochybování o náboženství, zkoumání ošemetné článků víry, tupení a zlehčení kněžstva, pomlouvání bližního vychází? Kdo smolu do rukou bere. ten od ní poskvněn bývá.“⁶⁸

Takovým lidem musíme se vyhýbati. Nestačí se však jich stříci pouze v osobním styku, neboť mají ještě jiný prostředek, aby „skrže vtípné sice a ušlechtilé, však opovážlivé, nestydaté a Boha prázdne sepsané knihy vás od cesty k spasení zaváděly. Neb jsou oné dílem od kacířů proti katolické víře, od filosofů vším náboženstvím pohrdajících sepsané. Čtete-li tedy hludařské knihy, čemuž jinému z nich se naučíte, než předně vlažnosti v katolické víře, znechutějí se vám obyčejové, ceremonie, povinnosti vroucího katolíka.“⁶⁹ Z této vlažnosti u víře vznikne pochybovačnost, z níž plyne přesvědčení, že možno věřiti pouze tomu, co chceme a býváme živi tak, jak se nám líbí. Lidé snadno v péči o tělo zapomínají na svoji duši. A podle toho také mají k očekávání život posmrtný. Příklad sv. Havla a jiných dobrých křesťanů nám ukazuje prostředky, abychom svůj život řídili cestou jinou: cesta ta jest modlitba.

Jak se chovati v kostele?

„Však jakým způsobem někteří v chrámu Páně, v tom posvátném místě, kde modlitbu vykonávají zapotřebí jest, se chovají? Oči ne na oltář obrácené majíce, ale sem i tam po marných obrazech jimi točíce, co se při oběti svaté koná, pozor nedávající, vcházení a odchodu i šatstva i ozdoby jistých osob sobě všímající, ne s Bohem skrže modlitbu, ale vespolek o světských věcech mluvíce, jiným pobožným duším k pohoršení jsou.“⁷⁰ Kromě modlitby jest tu zachovávání postu, ctění nábožných knih; také dokonalá zpověď a aktivé přijímání velebné svátosti jsou velmi užitečnými a potřebnými prostředky k spasení. Než i účinná láska k bližnímu jest nutným prostředkem k dosažení věčné spásy.

Pečujme i o spásu svých bližních.

Povinností křesťanů jest pečovati nejen o vlastní spásu, nýbrž mají se starati i o cizí spasení a vyznávatí před nimi Krista, a trojím způsobem: slovem, modlitbou a příkladem. „Slovem jeden každý jej vyznávatí může a má; ku příkladu mistr svým žákům. Ať stále, horlivě a s radostí své žáky k plnění vůle Božské, to jest jejich povinnosti nabádá; aby se s chutí pro Boha učili, nebo umělost, nevezme-li od Boha začátku, žádného šťastného konce nedojde. Ne ale aby jim nějaké články víry podezřelě činil, ne aby před nimi vrchnost jak světskou, tak duchovní zlehčil. Mládež, čehož od mistrův slyšela, toho sobě na budoucí léta pamatuje“⁷¹ Vyznávatí jej mohou a mají rodiče svým dítkám po příkladu Tobiáše, který svého syna od dětství učil se báti Boha a zdržovati se od všelikého hříchu. Mohou a mají vyznávatí jej všichni představení, před těmi, kteří jsou jim podrobeni. „Může a má každý z nás slovem, příkladem a modlitbou bližnímu Krista zvěstovati, a jemu k dosáhnutí nebeského blahoslavenství nápomoci, aby tak své povinnosti zadosti učiněno, svého spasení tím více sebe ubezpečil.“

Vlažnost u víře půdou pro bludařství.

Na den sv. Prokopa roku příštího, 1797 byl P. St. Vydra pozván na Sázavu. Tam od r. 1792 byl farářem Jan Chmela, exjesuita, který již od roku 1757 byl dobrým přítelem s Vydrou, s nímž toho roku se setkal v Brně v noviciátě Tovaryšstva „a od té doby se neobyčejně milovali“. P. Chmela byl činný literárně, vydal několik polemických spisů, přeložil postillu Goffiné-ovu a j. I jako misionář zdárně působil a proto P. Vydra „takovému apoštolskému muži, bývalému kajícímu vyslanci, té žádosti odepřiti nemohl.“⁷²

Kázání Vydrovo přilákalo posluchače ze širého okolí: kněze i laiky. Na pout ke sv. Prokopu přišel i historiograf Hradce Králové Švenda, také byv. jesuita, řada (12) kněží i zástupy věřících, mezi nimiž byl i milčický Vavák. který ve svých pamětech si kázání Vydrovo pochvaluje a věnoval mu na památku tehdy velmi oblíbený chronograf, který si Vydra „ne ku své, ale jeho pochvale“ zaznamenal.⁷³ Místo svou tradicí i smutnou vzpomínkou (klášter byl r. 1785 zrušen) bylo přímo předurčeno, aby zde vlastenecký a učený kněz mohl kázati na slova Písma sv.: „Aj, my jsme opustili všecky věci a šli jsme za tebou“ (sv. Mat. v 19 kap.).

⁶⁷ Sbíрка 263

⁶⁸ Sbíрка 266

⁶⁹ Sbíрка 267

⁷⁰ Sbíрка 271

⁷¹ Sbíрка 277

⁷² Sbíрка 279

⁷³ Vavák si zaznamenal: „Dne 4. Juli, na den a svátek sv. Prokopa, vlastence a divotvorce našeho, byl jsem já v klášteře sázavském, již nyní od roku 1785 zrušeném: tam kázání měl velebný otec P. Stanislav Vydra, filosofie doktor a profesor matematiky v Praze, které bylo staré a římské. Ó. by tak nynější nováčkové kázati chtěli. (Paměti. III. kniha. II. část, str. 82.)

„Jak ale Prokop všechny věci opustil a za Kristem šel, to tak vůbec známo není. Proto já dnešního dne ke cti jeho a k vašemu vzdělání, přítomní katoličtí Čechové, o tom jednati budu.“

Nebezpečí z nekatolických knih.

Nastíniv život světcův, žádá od svých posluchačů, aby po jeho příkladu se varovali všeho, co slouží jich pohoršení a zavedení. Nejsou to pouze lidé-nýbrž i psaní a tištěné slovo, neboť „nás od vyhledávání spasení odvrátiti může čtení kacířských a nestydatých kněh.“⁷⁴ A tu volá: Ó by nyníjší křesťané takové všetečné proti katolické víře, proti kněžstvu, proti dobrým mravům cílicí knihy rychle spálili! Zatím ale se oni jináče chovají. Je drží za ten nejdražší poklad, vždy je, když v nich nečtou, schovávají a tak se o mnohem dražší poklad, o samospasitelnou víru svévolně připravují.⁷⁵

Láska ke krajanům vane i z jeho dalších vět, kde je prosí, aby „opustili čtení bludařských knih. vědouce, že jedna jest víra. jeden křest, jeden Bůh. Která tedy jest ta jedna víra, nežli ta, ana žádné proměně Husové, Lutherové, Kalvínové a jiných podobných opovážlivých svůdců podrobena nebyla.“⁷⁶

Svěcení dne svátečního.

Nestačí však opustiti to, co by nám škodilo, ale i to, co by nám bylo nepohodlné na cestě k nebeskému království. A jako máme za povinnost pracovati, tak také jsme zavázáni den sváteční světiti: „Den sváteční nedělní přemýšlování nebeských věcí darovati máme; nejen mši svatou a kázání pozorně slyšeti, ale i častěji skrze svatou zpověď a přijímání velebné svátosti oltární s Bohem se spojití.“⁷⁷

„Bohu žel, mnozí velmi vlažní katolici ráno místo kázání, u koho a kde (stydím se to říci) se zdržují. Přijdou-li ale do chrámu Páně, aby slovo Boží a mši svatou slyšeli, tu neb na zemi, neb na lavici sedíce spí. Tím způsobem půl dne strávějí. Po poledním mnohem hůře se chovají. Místo křesťanského naučení, místo čtení pobožných knih, místo počestného vespolek rozmlouvání do hospody se pospíchá. Tam pitím, poskakováním, klením, nepříkladným a nezřízeným jednáním ostatní den i noc tráví.“⁷⁸

Následujeme národní světce.

Svatý Prokop opustil všechny věci a šel za Kristem. Když však se ohlédl, aby viděl, zda s ním i jeho krajané Krista následují, co to viděl? „Za kým mědle šlo tolik tisíc českých od víry katolické odpadlcův, za kým šlo, snad za Kristem jako Prokop? Oni se Církve od Krista ustanovené spustili. Spustili se svévolně Krista a za bludaři šli, poněvadž se jim (prosím o pozorné poslechnutí), poněvadž se jim ta cesta od nich k spasení vytyčená snadnější býti zdála a bez toho od mocnáře byla dovolena.“⁷⁹

O lásce k bližnímu.

Avšak i když nechodíme za bludaři, jak se chováme k bližnímu, abychom i zde šli v šlépějích Prokopových? V jaké cti, v jaké vážnosti mají sebe vespolek sousedé, aneb v jednom příbytku bydlící? Jeden druhého tupí, týrá, pomlouvá, nactiutrhá, jemu štěstí závidí, neštěstí přeje. Takoví ovšem nejdou za Kristem. Zdaliž nižších, než my jsme, náležitě sobě všímáme? U příkladu: rodiče svých dětí, hospodář své čeledi, mohovitý nuzného? Obyčejně otec a matka děti proklínají, žádného mravného a křesťanského vychování jim nedávajíce. Hospodář od čeledína svého práce sice žádá, však jemu slušné mzdy buďto nedává, buďto zadržuje; ne s dobrotou, jen s křikem a klením s ním jednati obyčej maje.“⁸⁰

„A což vy, opovržení a nuzní žebráčkové. jenž nemůžete sobě, jsouce neb mrzáky, neb sešlí věkem, chleba prací svou dobytí, ach, jakouž vy, pravím u mnohých lásku nacházíte? Trpí oni vás? Místo oučindlivé lásky býváte vykleni a z domu beze všeho smilování vybiti! Jest to jíti za Kristem?“

Kázání Vydrovo, pokud máme svědectví v Pamětech Vavákových, nevyznělo bez ohlasu. On, učený profesor Vysokého učení, nepřišel na Sázavu kázati pouze lásku k vlasti, ale i lásku k bližnímu. Milovati nejen slovy, nýbrž také skutky! To jest obměněné motto jeho kázání!

⁷⁴ Sbíрка 289

⁷⁵ Sbíрка 290

⁷⁶ Sbíрка 290

⁷⁷ Sbíрка 291

⁷⁸ Sbíрка 291

⁷⁹ Sbíрка 296

⁸⁰ Sbíрка 298

Národ český vždy ctitelem Panny Marie.

Upřímný a oddaný ctitel Matky Boží nemohl odepřítí prosbě týnského faráře, Václava Rokosa, aby na den Nanebevzetí Panny Marie kázal v nejpřednějším chrámu pražském. Před posluchači svými promluvil Vydra krásný a nadšený panegyrykon ku cti přesvaté Panny. Náš národ byl a zůstal vždy horlivým ctitelem P. Marie. Hojnost svatých Panně zasvěcených to nejlépe dosvědčuje. A zase můžeme si vzpomenouti s radostí, že Maria prosby Čechů vždy vyslyšela. Jako příklad lásky národa vzpomíná Vydra mariánských družin, které až do svého zrušení těšily se hojně a horlivě účasti věřících. „Mnozí z vás budou v paměti mít, že bývala jindy mariánských tak nazvaných sodálů tato povinnost: Každodenně ke cti Marii buď hodinky, buď loretánské litanie, buď růženec se modlití, čistotu podle svého stavu zachovávat, dobré skutky provozovat, svátky mariánské s obzvláštní pobožností slaviti, se skrz svatou zpověď s veřejným přístupem k přijímání svátosti oltární pořádně na příklad jiným s Bohem spojit. Necht' jsou tak nazvané kongregací neb družebnosti mariánské zrušené. Mám za to, že to vše mnozí vroucní katoličtí Pražané až podnes zachovávají.“⁸¹ Jistě bylo účelem těchto vět vzbuditi podobnou horlivost i u posluchačů, jimž mariánské družiny byly neznámé. Povznesení úcty Panny Marie jistě bylo nejlepším prostředkem proti sektářství. O účinku tohoto kázání nejlépe svědčí to, že „řeč tam ke cti Rodičky Boží na nebe vzaté drženou pan z Šenfeldu do tisku uvedl.“

Rod Kolovratů Libštejnských byl spojen s Vydrou upřímným přátelstvím. Proto za svého prázdninového pobytu dvakrát kázal na jeho panstvích: V Černíkovcích u Rychnova na neděli Povýšení sv. kříže, kdy se „v tom místě slavnost pozdvižení svatého kříže konala“. „Jemu (hraběti Františku Kolovratu Libštejnskému) též k vůli v neděli sedmnáctou po svatém Duchu, prvního října v Borohrádku, též ouřad jsem zastal.“

O čtení českých knih katolických.

Prvé kázání ukazující, jak Kristus podle svých slov „bude-li povýšen od země, všechno potáhne k sobě samému“, nás všechny k sobě přitahuje, neboť právě jeho příklad má pohnouti k následování. Hlásání slova Božího v kostele jest také takovou posilou, bys k svému povýšenému Spasiteli táhnouti se nechal. „Aby pak účinek kázání se uchoval, mají se čítati katolické knihy. „Máte jich dosti, nábožní Čechové! v svém jazyku sepsaných. Ku příkladu: Postillu Stajerovou, Scipionovou, Konyášovou, kteréhožto horlivého v tomto kraji apoštolského vyslance snad sami ste znali.“⁸² „Zatím co se stává? Ne těch a jim podobných kněh, ale boha-prázdných, rozpustilých, nestydatých čítání, i také sprostý lid sobě nynějšího času dovoluje. Kněh od kacířů proti katolickému náboženství sepsaných čítají mnozí a čítali. S jakým medle oučinkem? Bolestně toho skoušíme na tolik tisíc odpadlců od katolického náboženství, ani z kněh kacířských k tomu odpadnutí zavedeni byli.“⁸³

Jak krásný jest pohled na opravdového katolického křesťana! „I kdož by, řekněte mně, kdož by tak ctnostného, tak přívětivého a dobrého člověka nemiloval? Zaslouží on ovšem té největší lásky, té největší uctivosti: A toť již jest odměna zde na tomto světě těch, kteří se od Pána Ježíše táhnouti nechají.“⁸⁴ Zlí lidé, lidé darební, odpadlci od pravé víry, ti tomu následovníku Kristovému sice protivní budou. Budou jej nazývati papežencem, pokrytcem, modlářem.“⁸⁵ Tato potupa však nemá účinku na duše Kristu oddané. A jich příklad měl by mít před sebou každý, komu jak jim bylo by vyslechnouti výsměch pro víru. Trpěti posměch pro Krista jest jistě lepší, než podlehnouti tlaku a ztratiti život věčný.

O lidské pýše.

Podobně i kázání na Borohrádku, na den sv. Michaela archanděla vybízí P. Vydra své posluchače, varuje před pyšnými a i pýchou vlastní. „My hříšníci, my bídníci, my všeho opovržení hodní lidé, my se ani tomu kořiti nechceme, an jest náš Pán, Spasitel a budoucí soudce, bychom jemu v oltární svátosti přítomnému slušnou poctivost (= úctu) proukázali, kterému někdy na světě obcujícímu Jan řeménky v obuvi rozvázati za nehodného se pokládal.“⁸⁶

Jako lidé zvedají ve své pýše hlavu proti Kristu, tak pohrdavě se díváme i vůči těm, kdož stojí pod námi. „O jak nám vzácný býti má i ten nejchudší žebrák, protože i on má svého anděla, strážce! Jest-li tedy Bůh takového posla k jeho ochraně posílá, v jaké ceně u něj býti musí. A ty, bídny člověče, ty ním pohrdati se opovažuješ?“⁸⁷

Lidská pýcha zvedá svoji hlavu nejdříve proti člověku, aby na konec, jak pyšní andělé, se lidé pozvedli ve své pýše i proti Bohu. Vydra měl jistě na mysli poměry, panující tehdy na Hradecku, kde nejen bylo agitováno k odpadu od katolického náboženství, ale současně i hlásán odboj proti vrchnosti ústy těchž „misionářů“. Jistě mu neběželo o to, aby prázdny slovy

⁸¹ Sbíрка 317

⁸² Sbíрка 326

⁸³ Sbíрка 328

⁸⁴ Sbíрка 332

⁸⁵ Sbíрка 333

⁸⁶ Sbíрка 344

⁸⁷ Sbíрка 349

vybízel k poslušnosti vůči vrchnosti. Byl mužem příliš zkušeným, aby netušil, co se skrývá za těmi agitátory a proto varoval. Znal svůj rodný kraj, který mu tak přirostl k srdci a proto ve prospěch obecného lidu vystoupil na kazatelnu a upozornil své posluchače na ty, kdož jim berou klid duše a náhrady za to jim nedovedou poskytnouti!

O významu tří stavů: rytířského, mnišského a kněžského.

Po prázdninách přijel do Prahy a tu již čekal na něho vzkaz od faráře ze Střebetova, Karla Mayera, bývalého jesuity, aby na sv. Martina u něho kázal. Uprostřed počínajícího školního roku přeče se Vydra uvolnil a spěchal splnit prosbu svého spolubratra. Jeho kázání obrací se k prostým venkovským lidem, kterým chce na příkladu sv. biskupa Martina ukázat, že má dobrý úmysl osvěcovat všechno naše jednání. Na třech stavech (vojenském, mnišském a kněžském) jimiž všemi sv. Martin může se pyšnit, ukázal, že všechny jsou určeny, jsou-li řádně plněny, k dobru a prospěchu: stav rytířský, aby bližního od tělesného zlého hájil, stav mnišský, aby ty, jenž již na cestě spasení pokračovali, evangelické dokonalosti učil, stav kněžský, by jak časnému, tak věčnému štěstí všem dopomáhal.

Stav vojenský jest nejnebezpečnější pro ty, kdož lehkomyšlně do něho vstupují. Kdož však v dobrém úmyslu do tohoto stavu, jako do kteréhokoliv jiného vstupuje, tomu nebezpečí hroziti nemůže. Musí však míti před očima vůli Boží a jí se řídit.

„Řemeslník ať žádanou práci důkladně a včas vykoná, a ne více, než co sluší, za ni žádá. Hospodář ať bedlivě svého pole hledí. Čeládku ať k práci přidrží, však jí slušné mzdy nezadržuje. Čeládka ať svým hospodářům věrně slouží, jako Kristu, od něhož někdy mzdu vezme, jestli své povinnosti zadosti učinila. Toho příklad nám v svém vojenském stavu zanechal Martin, maje sprostné oko, t. j. dobrý úmysl.“⁸⁸

Po příkladu sv. Martina-mnicha mohou i prostí venkovští lidé ne sice jako on odstraniti se od hluku světa a žítí na poušti, ale vyvarovati se prostředí, kde hrozí úhona jich duši. „Varujte se též vy všecké lůzy; nechoďte, obzvláště v čas služeb Božích, na ona místa, kde se mnozí daremníci scházejí. Hleďte vždy samotni býti, nebo s takovými obcovati, od kterých byste vzdělávání a ne zavedeni byli.“⁸⁹

Pro své ctnosti byl mnich Martin povolán na stolec biskupský. Nebojoval pouze proti pohanským, nýbrž i potíral kacířské bludy. Bojoval proti ariánům, kteří vyvolali rozkol v Církvi. „Ó by opět Martin povstal, a jak tenkrát proti tomu bludu válčil, též i nyní jemu s tou horlivostí na odpor stál! Neboť obyčejně ti, jenž od katolické víry odstoupili, tímto bludem, anž nyní sociánský sluje, a také mezi sedlským českým lidem panuje, nakvašení (t. j. nakažení) jsou.“⁹⁰

Ctnosti katolického křesťana.

Kazatel vysvětlil tak řečí prostou a srozumitelnou na příkladu sv. Martina ctnosti, které mají zdobiti nejen vojína, mnicha a kněze, nýbrž každého katolického křesťana. Proto může se obrátiti ke svým posluchačům se žádostí: „hledětež v světském stavu duchovně živu býti, hledětež se duchovního zlého, to jest: vši marnivosti, vši mrzkosti varovati, hledětež svým duchovním otcům a ne bludařům po vůli býti. Ano oučindlivě jiným ku štěstí, jak časnému, tak i věčnému dopomáhati.“⁹¹

Tato tři kázání, pronesená na venkovských kazatelkách, nejsou jenom dokumentem, dosvědčujícím, že učený Vydra dovedl své myšlenky přiodíti i větami prostými, jsou na druhé straně i dokladem péče farníků, kteří neopomenuli žádné příležitosti, kdy by mohli postaviti se proti rozmáhajícímu se sektářství. Osobnost Vydrova byla tím nejvhodnějším obranným prostředkem proti pokoutním sektářským kazatelům. Ti ovšem nepřicházeli pouze proto, aby šířili protestantství, nýbrž, jak se to namnoze prokázalo, byli i pruskými špiony.

Posledním kázáním, které Vydra pojal do své Sbírkky, aby je uchoval pro trvalou pamět, bylo kázání u sv. Haštala, r. 1798, 26. března. Ten den slavil v onom chrámu své kněžské prvotiny P. Josef Hájek, ustanovený za kaplana u sv. Haštala. A tak „kde kázání začátek vzala, tak i konec berou.“ Primice jest vítanou příležitostí pro Vydra, aby promluvil o stavu kněžském. Nový kaplan byl žákem Vydrovým.

O ceně kněžství.

„Kněžský úřad od něj (t. j. kaplana) víceji než ode všech věřících požaduje, aby ztratil duši svou, to jest: aby všemi vezdejším životu lahodnými věcmi opovrhl, protivné sobě vyvolil, škodně trpělivě snášel.“⁹² Lidé podnikají vše možné, jen aby sobě získali jmění. Nejsou to pouze nevěřící, nýbrž „i někteří křesťané touží po věcech časných a na věčné zapominají“. Zdalíž

⁸⁸ Sbírkka 356

⁸⁹ Sbírkka 359

⁹⁰ Sbírkka 362

⁹¹ Sbírkka 365

⁹² Sbírkka 367

nynější křesťané toho sobě volí, co jim odporného přichází: postu, bdění a práce?“ O postu téměř nevědí, předstírajíce, že by ona (t. j. Církev) žádné moci neměla jejich vůle vázati a Bohu na tom málo záleženo bylo, čím by člověk žaludek naplnil... Mnozí tedy křesťané postu nerozumí, snad bdění jim milé jest? Jest, ale kde? Ne v chrámu Páně, ne na modlitbě, ne pro Krista, nýbrž v veřejných domích, kde se od prvního večera až do bílého rána nemoudře při hudbě točí, motají a poskakují. Tamto s radostí bdějí, s Kristem Ježíšem v jeho domě jenom jedné hodiny při kázání, neb v modlitbě bdítí, toť jim jest věc nesnesitelná. Nechtí duši svou ztratiti (obětovati) pro Krista a zatím ztratí ji pro tělesnost jak časně, tak věčně.⁹³

A když „postu a bdění sobě oblíbiti nechtí, vlašní křesťané, jakou aspoň práci pro něj (Krista) sobě volí? Proň chudým, pomoc nemocným služby, nevědomým vyučování proukázati jim obtížno jest, pro získání bohatství, marné chvály, nějaké nestydaté lásky, jaké otroctví nenesou?“⁹⁴ Po těchto výtkách kazatel ukazuje na příklad sv. Haštala, že praví křesťané mají býti ochotní obětovati vše Kristu a ne naopak, jak se to děje!“ Jsou nicméně i mezi námi nějací vlašní, rozpustilí a jenom povrchní věřící, ani nábožným katolíkům příkázání Božská a církevní zachovávajícím se vysmívají, jich za sprostáky a modláře drží. Takové pronásledování není sice tak tělu jak pověsti škodné, a předce nemálo se těch mdlých lidí obzvláště mezi mládeží najde, kteří raději od vykonávání svých povinností odstupují, s onými rozpustilci drží, by od nich posměchu a potupy k obávání neměli; konečně chtějí tento život podle obyčeje marníkův zachovati, snad o věčný přichází.⁹⁵

Dotknuv se cest, jimiž by křesťané měli jíti za Kristem, „ztrátíce proň svou duši“, pokusil se ukázati, „kterak ji podle příkladu (sv. Haštala) kněz víceji, než všickni věřící ztratiti má ... důležitými důvody potvrdíme „kněz předně všim tím, co citednosti líbezného přichází, opovrhnutí musí. ... Kněz ničeho žádati nemá, krom Boha a království jeho, a jistotně ničehož nedostatek míti nebude, jako neměli učedníci Kristovi, někdy od něj bez pytlíka, bez mošny, bez obuvi k hlásání evangelium vysláni.“⁹⁶

„Ano, musí i toho, co citednosti protivného jest, postu, bdění a práce sobě oblíbiti. K postu, jakož služebník církevní sobě svěšené ovce nabízetí má: kdyžtě ale sám se nepostil, jak mnoho by u nich pořídil? Bdění na modlitbách komu ouplněji přísluší, než knězi, majícímu tak vznešenou a těžkou povinnost zastávati? I také práci těžkou podstoupiti jemu přináleží. Jakou prosím? Dříve než k tomu svatému stavu přistoupí, kolik let, v kolika školách již od svého dětství ztráviti musil, by se k němu schopným učinil? Do něj byv přijat, mozem pracovati nepřestává.“⁹⁷

Vydra poukazuje na práci kněze ve zповědnicí, na přísluhování svátostmi nemocným. Za to nesmí čekati odměny od lidí. Ledaže dostane se toho, že všeho životu svému škodlivého, jak na těle, tak cti zmužile trpěti zavázán jest.“

„Mimo té tělu tak škodné věci jiné mnohem škodlivější své cti každý kněz za mzdu nésti donucen bývá. Všichni osvícení, toť jest, opravdového náboženství prázdni, opovázliví knězotepci v jaké uctivosti v svých řečech v svých spisích, v svých posuňcích, mají stav duchovní? Pravit' o kněžích, že by byli mámiči lidu, že pod námitkou náboženství nic jiného, než sebe vyhledávají, že proto k tomu stavu se přivinuli, aby v něm (nemohouce pro neschopnost neb nepříčinlivost ve světě vyváznouti) tím pohodlněji a líběji živi býti mohli.“⁹⁸

Závěrem obrací se k novoknězi, aby mu jako jeho učitel vydal svědectví před jeho osadníky: „Byl ste vy léta, věku nynějšího, devadesátého prvního a druhého takový žák můj, jaké já vždy míti od dobrotivého Boha snažně žádám. Nikdy jsem Vás neviděl z horka nakvašeného, nikdy, byťby okolo vás všecko se bouřilo, sobě nestejného ... I zasloužil ste mé lásky a té největší ode mne pochvaly. Byl' ste radost má a koruna má a jste až posavád.“⁹⁹

Představiv osadníkům nového kaplana, Vydra sám vyprošuje si pouze modlitbu při Oběti mše sv.

SKLONEK ŽIVOTA

Tímto kázáním končí se výbor kázání, která Vydra určil k zachování tiskem. V nich shromáždil řadu časových myšlenek a my bychom mohli říci dokumentů, v nichž je zachyceno náboženské myšlení té doby. Vydra nezapírá, že publikováním kázání chce přispěti k nedostatku vlastních původních kázání v jazyku českém. „Všecko, co se tu čísti bude, pochází z přemýšlování a přesvědčení mého. Více srdcem, než perem sepsáno jest, jak jsem mluvil, tak myslím, tak z milosti Boží živ jsem. Žádal bych, aby toho mého vyznání obzvláště oni sobě všimli, kteří sobě převtpni býti zdají, jimžto víra katolická proto se znechutila, žeby rozumu velmi omezovala.“

⁹³ Sbíрка 372 a 373

⁹⁴ Sbíрка 373

⁹⁵ Sbíрка 375

⁹⁶ Sbíрка 376

⁹⁷ Sbíрка 379

⁹⁸ Sbíрка 381

⁹⁹ Sbíрка 382

Toto vysvětlení Vydrovo budiž i nám omluvou, že jsme z jeho kázání čerpali, jak. někdo snad namítne, příliš mnoho. Pokud jsme se drželi časového postupu, vyžadoval to plán, zařadit tyto projevy do Vydrova životopisu. Tomu, kdo bude tuto část pročítat s trochou pozornosti, neujde, že jsou z kázání Vydrových zachyceny pouze ty úryvky, které mohou posloužit k dobrému prokreslení jeho názorů i jako nejuvěrnější ilustrace své doby. Kázání jsou z nejlepších let Vydrova života, takže mají nesporně dokumentární cenu.

Roku 1799 byl zvolen po druhé za děkana filosofické fakulty a na sklonku roku stává se kanovníkem u Všech svatých. Přelom století pak přinesl mu největší hodnost, jakou universita svým údům propůjčiti může: byl zvolen jednomyslně ode všech čtyř fakult a všech jich členů za rektora magnifika university Pražské. Byly tedy v krátké době na něho vloženy hodnosti, které nepochybně odvedly Vydra od jeho kazatelského úřadu. A na návrat už mu neposkytlo času horšící se zdraví. Už roku 1799 oslepl na jedno oko. Roku příštího byl velmi vážně nemocen a teprve na začátku školního roku 1802 mohl zase přednášet. Poněkud osvěžen, nešetřil se a tak 22. ledna 1803 byl uprostřed svých žáků postižen ztrátou i druhého zdravého oka. Proti této chorobě neznali léku ani ti nejdovednější lékaři. Sám Vydra byl tímto neštěstím bolestně dotčen, ale nezoufal si. Aspoň seděl diktoval několik hodin denně své matematické přednášky v jazyku českém několika studentům, takže mohl během roku ukončit první díl počátky aritmetiky v jazyku českém.

Ke konci srpna 1804 začal Vydra rychle tělesně slábnouti, že téměř úplně ohluchl. Zbaven tak jediného prostředku, jak se stýkati se svými přáteli, nezbylo mu nic jiného, než se modliti a snášeti s trpělivostí Jobovou svůj bolestný stav, který za poměrně krátkou dobu byl ukončen smrtí. Byl raněn po půlnoci 3. prosince mrtvicí, z níž se už nevzpamatoval. S pláčem doprovázeli jej ke hrobu nesčetné zástupy přátel na Olšany, kde byl 6. prosince pochován.

SOULAD MEZI SLOVY A SKUTKY.

Tím, že do vyličení života Vydrova jest zařazen výbor jeho názorů a myšlenek, zachycený jeho kázáními, odpadá z větší části povinnost závěrem načrtnouti obšírněji jeho povahu a charakteristické její rysy. Než pro úplnost aspoň stručně shrňme si to, co probleskuje každou jeho větou, každým jeho skutkem.

Hledáte-li v něm *člověka*, tož připomeňme si, jak dovedl býti moudrý, rázný, statečný a při tom dobrého srdce, poctivé myslí, srdečné upřímnosti. Řídě se zásadou, že musí státi za každým slovem, jím proneseným, dovedl dané slovo držeti tak, že nikdy je nezrušil, byť mu z toho hrozila jakákoliv újma. Ovšem totéž vyžadoval i od těch, s nimiž se stýkal. Co od sebe vyžadovati dovolil, to od druhých žádal.

Doporučoval-li skutky křesťanského milosrdenství, také sám je plnil. Žádný žebrák a nuzný neodešel od jeho dveří, aby jej něčím nepodaroval. Žádný zarmoucený a sklíčený neopustil obydlí jeho, aby jej byl nepotěšil, nedodal síly, důvěry a potěchy. Poukazoval-li na těžký osud vdov a sirotků, byl sám jich nejlepším těшитelem a rádcem.

A tyto všechny dobré skutky konal ze svého poměrně skromného příjmu 600—700 zlatých ročně. Uskromňoval se, žil prostičce a chudě, ale tím horlivěji pomáhal. Z jeho vlastních slov jsme poznali, jak dovedl při tom býti šťastným a spokojeným! Jak odmítal názor, že ke spokojenosti a štěstí zde na zemi jest bohatství jediným a účinným prostředkem! Nebyl zatrpklým mrzoutem, naopak člověkem velmi společenským až do sklonku svého života. Miloval hudbu a zpěv. Proto navštěvoval koncerty a hudební akademie, zašel i do divadla, když se tam provozovaly vážné kusy historické nebo skladby Mozartovy.

Vydra znovu potvrdil, že člověk učený nemůže býti pyšný. Nebažil po hodnostech, s nimiž by dosáhl i bohatých příjmů. Nepřijal nabízených mu far nebo kanonikátu v rodném městě. Za nejkrásnější úkol a nejvzácnější povinnost pokládal Vydra svůj úřad učitelský, neboť věřil, že právě zdárnou výchovou mládeže může vykonati a splniti to nejkrásnější dobro svému národu a vlasti.

Poznali jsme již také Vydra kněze a řeholníka. Byl hrd na to, že byl členem Tovaryšstva Ježíšova a nikdy nepodtrhoval ve svém působení nic více, než své kněžství. Plnil své povinnosti kněžské bedlivě: denně, i když byl na cestách, obětoval mši sv., četl breviář doma denně, o církevních slavnostech a svátcích modlil se hodinky v kostele veřejně.

Bolestně nesl celý život zrušení řádu, za jehož následky pak pokládal ony zápasy a politické převraty, jež zachvátily Evropu a zejména Francii. Za to bylo mu snášeti úsměšky a posměch od domácích illuminátů, kteří nešťíteli se ani surových hrubostí vůči Vydrovi. Není proto divu, že pozvedl proti nim svůj hlas a slovy ostrými, ale při tom věcně odůvodněnými varoval věřící před nimi důtklivě a varovně. V tom neznal „tolerance“, žádající od katolického křesťana mlčeti ke všemu, co se proti němu řekne nebo podnikne zlého a špatného. Zde dokázal býti nekompromisní a důsledný. Miloval bližní více než sebe sama, ale nemohl mlčky přihlížeti k tomu, jak všelijací mudrlanti, kteří se vypínají svým rozumem, jsouce snad jeho úplně zbaveni tupí a haní víru a katolické náboženství.

Seznámili jsme se již i s *profesorem a učencem* Vydrou. Máje důkladné vzdělání klasické, byl stejně znamenitým matematikem, fysikem a astronomem, že jeho vědecký význam byl uznáván i světovými kapacitami jako byli Bernoulli, Huberti aj. Nezanedbal nám sice nových objevů, obšírných vědeckých spisů. Zůstavil po sobě pevnější a stálejší vzpomínku: v srdcích svých žáků.

Proto mluvíme-li o Vydrovi jako *učiteli*, mluví se o něm s láskou a vděčnou vzpomínkou. Byl znamenitým učitelem matematiky, který svou disciplinu přednášel s nadšením a upřímnou láskou. Neomezil se však pouze na výchovu jednostrannou, vědeckou. Vedl své žáky také ve směru a mravním náboženském. Každé soboty odpoledne přednášival akademické mládeži o podstatě náboženství křesťanského a jak nevyhnutelně jest třeba důkladně je znáti a předpisy jeho plniti, má-li člověk a lidstvo vůbec skutečně pokračovati v pravé vzdělanosti a tak dosíci svého vznešeného cíle.

Slučoval tak Vydra ve svém učitelském úřadě harmonicky obě stránky učitelského svého poslání: věsti rozum i srdce.

Kdo mohl nahlédnouti do Vydrových projevů, ten ví, že byl skutečným vlastencem, který český národ, český jazyk miloval a ctil a o jeho povznesení a uplatnění upřímně usiloval. Jeho vlastenectví bylo živé, neboť věřil, „že ani sami sv. dědicové čeští toho nedopustí, aby jazyk tak starožitný vzácný a bohatý, aby náš jazyk *svatováclavský* měl zaniknouti a jazykem cizím vytištěn býti, anobrž že se obnoví, ožije a rozšíří, jak to bývalo za císaře Karla IV. slavné paměti a za Rudolfa II., kde jazyk náš slavil svůj věk zlatý“. Proto potíraje skepsi náboženskou, bojoval i proti oné nebezpečné myšlence, že už vše je marno, že národ nikdo nevzkřísí!

Když nenalezl pochopení v přítomnosti, vyhledával v dějinách národa statečné muže-vlastence a na nich svým žákům ukazoval, že býti upřímným vlastencem není nic nesmyslného, nemocného, ba že jest to přímo povinností. Proto s takovou láskou vyslovoval jméno svého spolurodáka Bohuslava Balbína, jež pokládal za nejslavnějšího svého spolubratra, ale i za nejslavnějšího Čecha. Proto s takovým nadšením uspořádal slavnost, při níž vzpomínaje stého výročí Balbínovy smrti, obšírně rozvinul svůj obdiv a úctu k oslavenci, aby tím spíše posluchače nadchl vstoupiti do šlépějí Balbínových ve službě národu.

ZÁVĚREM

Přítomný pokus o zachycení několika pohledů do života P. Stanislava Vydry, který plně si zasloužil názvu *cordatus Bohemus*, nečiní si nároků na uznání svou obsáhlostí, nebo vyčerpáním všeho, co by nám umožnilo to nejdůkladnější poznání osobnosti Vydrovy. Tím, že část pojednání jest vyplněna citáty a úryvky z jeho projevů, povětšinou na kazatelně, naznačeno, jakými cestami se postupovalo při tomto dílku. Zachyceno tu několik pohledů na jeho osobu, aby i nám se přiblížil svými myšlenkami, svým životem a hlavně tím, co můžeme sledovati v celém jeho životě a díle: svou věrou.

P. Stanislav Vydra výslovně podtrhuje všude své kněžství. Z řady jeho narážek pak vycítíme, že mnišství, stav řeholní, znamená proň vyšší stupeň kněžského stavu. Jeho upřímné vlastenectví bylo mu vodítkem, když statečně a nesmlouvavě dovedl zaujmouti své, t. j. katolické stanovisko k bolestným událostem české historie.

Snad právě to způsobilo, že ti, kdož kdy se zmínili o Vydrovi, byli v rozpacích, jak toto vše směstnati pod tradovaný pojem osvícenského vlastenectví. Vydra žil svůj život opravdově a proto jako opravdová byla jeho láska k vlasti a z ní vyrůstající pevná víra v nový život národa, tak stejně upřímná byla jeho oddanost k Církvi, neboť v ní viděl pevný základ pro život každého národa.

Nesmí proto čtenáře překvapiti, najde-li zde zdůrazněnu právě tuto stránku Vydrova života a jeho smýšlení. Ostatně dnes jistě nejlépe podáme život kterékoliv významné postavy tím, že poskytneme jí možnost povědět co nejvíce svými slovy čtenáři o sobě a svých názorech. To bylo také, byť snad neuměle, podáno zde.

POZNÁMKY A VYSVĚTLIVKY

„Žáček“, jest knížka M. Šteyera: „Výborný dobrý prostředek, jak se má dobře po česku psáti“; vyšel třikrát: 1668, 1730 a 1781, doklad to jeho užitečnosti.

„Brus jazyka českého“, napsal jezuita Jiří Konstanc a vydán pod jménem „Lima linguae bohemicae“, roku 1667.

„Brusima“ jest překlad Drexlerova spisu „Orbis Phaëton“ z r. 1637, velmi často vydávaný, nejpozději r. 1762 pod jménem „Podpal lidského jazyka“ v Dědictví sv. Václava péčí jesuity Václava Ludy.

P. Matěj (*jinde Matouš*) *Sechstædter* (nebo Sekštetr) byl r. 1745 spolu s P. A. Koniášem (a ještě jinými členy Tovaryšstva) horlivě činný na Kasejovicku.

P. *Josef Stepling T. J.*, narozen r. 1716 v Řezně, ale byl ode dvou let matkou (Českou) vychovávan v Praze. Do řádu vstoupil roku 1733. Náležel mezi nejpřednější matematiky a fyziky své doby. Byl zakladatelem Klementinské hvězdárny (r. 1751), jsa jejím ředitelem až do své smrti (r. 1778). Na pražské universitě jako stoupenec Newtona, Eulera, Wolfa a Leibnize vybojoval úspěšně boj se zastánci Aristotelovými. Vydra sepsal jeho životopis a promluvil nad Steplingovým hrobem.

P. *Jan Prikryl T. J.*, narozen r. 1728 v Brandýse n. Lab., zák Steplingův, profesor fyziky na Karlově universitě, po jehož smrti stal se i jeho nástupcem. Pro důvtipné analytické rozborů Newtonových „Principií“ nazýván „magnus Newtoni commentator“. Zemřel 10 let po Steplingovi.

P. *Karel Prikryl T. J.*, narozen v Praze r. 1715, dlouhá léta působil jako misionář ve východní Indii, zejména v Goa. Při návratu do vlasti zajat byl Portugalcí a šest let vězněn v Lisabonu. Po hrozných útrapách propuštěn a navrátil se do vlasti, kde působil na řádových školách. Byl posledním rektorem koleje v Hradci Králové, kde zemřel r. 1785. Zůstavil zajímavé listy, vypisující rozličné kraje východní Indie.

P. *František Zeno*, rodák olomoucký (r. 1734), z rytířského rodu pánů z Tannhausenů, byl přednostou pražské hvězdárny, pro niž nakoupil různé nástroje za několik tisíc zlatých z vlastního jmění. Byl však i průkopníkem pallontologie okolí Prahy, jak píše o něm Barrande. Napsal v tomto oboru řadu pojednání.

„*Die Geizel der Prediger*“ počala vydávati v dubnu roku 1782 pražská „společnost učenců“, v čele s Jiljí Chládkem, profesorem pastorálky. Později změněn název listu na „Predigten-kritik“.

P. *Mořic Klier*, narozen 9. VIII. 1734. byl spolutovaryšem Vydrovým. Po zrušení řádu povolán biskupem Kayserem z Prahy do Hradce Králové za ředitele biskupské kanceláře. Marie Terezie jmenovala jej nástupcem zesnulého hradeckého děkana Václava rytíře Baulera; zemřel nedlouho po zvolení kapitulním děkanem.

Libertini: pův. významem Židé, zavlečení Římany do Říma, ale později propuštění a navrátilí se domů. Vydra naráží zde na jakýsi druh „svobodných myslitelů“, tvrdících, že mohou uznati za pravdu pouze to, co mohou vyzkoumati svým rozumem. Liber = volný, svobodný. Nejen „svobodně“ myslí, ale také svobodně - žijí.

P. *Adam Kravařský* ze Šlevic, nar. 1585 v Bavorově ve Slezsku, sám o sobě tvrdí, že v letech 1622—1655 obrátil na 36.000 nekatolíků. Původem z rodu Kravařských ze Šlevic. kteří přídomek kravařští odvozovali od vesnice Kravaře. Působil také na Slovensku v Tnavě. Zemřel 30. srpna 1660 u sv. Mikuláše na Malé Straně.

P. *Albert Chanovský*, nejstarší syn Jana Chanovského z Dlouhé Vsi a na Dobřenicích, nar. 1581 ve Svirajicích u Horažďovic, do Tovaryšstva vstoupil r. 1601. Působil nejdříve na Moravě (v Boskovicích, Chropyni, Holešově), později v Čechách (roku 1621 rektorem v Č. Krumlově). Byl 22 let misionářem, vyznačuje se bezpříkladnou horlivostí. Jeho příčiněním zřízena kolej v Klatovech s kostelem, v němž Chanovský odpočívá, zemřev 16. dubna 1645. Němčinu ovládal velmi málo, za to výborně se

vyznal v jazyku mateřském, jak ukazují i spisy jím vydané.

Václav Kolovrat Libštejnský, syn Zdenka Lva hraběte Libštejnského z Kolovrat, byl vlastně členem řádu dříve, než se narodil. Obětoval jej totiž jeho otec, velitel cis. legie, Tovaryšstvu ještě před narozením (* 1633). Leč péče bylo mu překonati překážky, bránící vstoupiti do řádu. Nastoupil noviciát na Moravě (1650). V Brně seznámil se s P. B. Balbinem, který věnoval mu veškeru svoji péči. Mladý klerik přilnul celým srdcem k svému učiteli, z jehož pera byl v archivu řádovém i život předčasně zesnulého horlivého hraběte Kolovrata Libštejnského. Zemřel 26letý na studiích v Římě. Z jeho dědictví vystavěn chrám sv. Mikuláše na Malé Straně v Praze.

P. *Ignác Kögler, T. J.* (nar. 1680, † 1744) za svého působení v Číně získal si velkých zásluh o hvězdářství a kalendář v Číně. Požíval úcty i na císařském dvoře čínském jako mandarin. Svými pozorováními prokázal veliké služby i evropskému hvězdářství.

Ignác Raab (narozen v Nechanicích roku 1715, † na Velehradě roku 1787) vynikal neobyčejně bohatou invencí, správností kresby, živostí koloritu a přítom i úžasnou plodností. Výzdoba chrámu na Velehradě a velký počet kostelních obrazů podnes jsou krásnými památkami na jeho umění!

František Švenda, rodák z Hradce Králové (nar. 8. IV. 1741) člen Tovaryšstva. Při zrušení řádu byl v koleji jičínské, po jejímž zavření (18. X. 1773) navrátil se domů, do Hradce. Byl čas duchovním správcem na Novém Hradci, potom u sv. Barbory v Kutné Hoře. Od roku 1797 trvale se usídlil v Hradci, kde věnoval se pracím o dějinách rodného města, které podnes jsou základem místních dějin. Svě dílo v patnácti knihách rozdělil na čtyři údobí: zlatý a stříbrný, železný, měděný a hliněný obraz. Poslední obsahuje léta 1706 až 1800. Zemřel 15. února 1822 a byl pohřben na Pouchově vedle posledního rektora hradecké koleje K. Prikryla.

František (psával se po vlastenecku Franěk) *Jan Vavák*, nar. v Milčicích na panství Poděbradském 26. října roku 1741. Ač toužil po studiích, nedočkal se splnění svého přání. Vzdělával se soukromě a převzal otcovu chalupu (roku 1761), na níž se oženil s Barborou Poupovou. Dědictvím po tchánovi se jeho majetkové poměry valně zlepšily. Knihám zůstal věren až do smrti. Zůstavil po sobě dílo trvalé hodnoty „Paměti“, jež začal roku 1770 a pokračoval až do dubna 1816. Po napsání posledního záznamu (k 10. IV.) k němuž přidělal křížek, žil ještě něco přes půl roku. Odpočívá při starobylém kostele skramnickém.

Proti románovým postavám „písmáků“ ukazuje se Vavák jako český, zbožný sedlák, jehož Paměti jsou nejen cenným pramenem pro dějiny XVIII. věku, nýbrž také dokladem duchovních proudů, které tehdy proudily v české zemi. Na něm nejlépe se ukázalo, že zdravé jádro našeho národa uchováno pod krovky českého zbožného, uvědomělého lidu. Zásluhou vdp. J. Skopce a Dědictví sv. Jana Nep. dostaly se Paměti do rukou širokých kruhů čtenářských. Snad nyní by se mělo sáhnouti k tomu živému dílu pro příklad a posilu na místo zbytečného mlčení.

Použito kromě vlastních výpisků:

F. M. Pelzl: Gelehrte und Schriftsteller aus dem Orden der Jesuiten, Prag 1786.

St. Vydra: Historia matheos in Bohemia et Moravia cultae. Pragae 1778.

Epigramata, Pragae 1804.

Jan Nejedlý: Óda na St. Vydru 1798.

Rulíkův Kalendář historický na rok 1799 a 1804.

Voj. Nejedlý: Na smrt St. Vydry 1804.

Jan Jungmann: Elegie na smrt St. Vydry. Hlasatel r. 1804.

L. Jandera, Rede zur Gedächtnissfeier des. H. H. St. Vydra bei Gelegenheit der aufstellung seines Brustbildes in der k. k. Bibliothek 1806.

Příhlédnuto i k dílu

Ant. Rybičky, Přední křísitelé národa českého, Praha 1883. neboť má hojnost autentických zpráv ústních od žáků a přátel Vydrových.

BIBLIOGRAFIE DÍLA P. DRA ST. VYDRY

1774: Primae calculi differentialis et integralis notiones.

Annotationes in regulas arithmeti corum, quas regula aurea ingreditur.

Supplementum tractatus de sectionibus conicis.

1778: Historia matheos in Bohemia et Moravia cultae conscripta bono auditorum suorum, 8° str. 100.

Laudatio funebris Josephi Stepling coram senato populoque academico in basilica Sti Salvatoris dicta.

Vita admondum reverendi ac magnifici Josephi Stepling AA. LL. et Phiae Doctoris in Univ. Prag. quod Physicam et Mathesim C. R. Directoris. Adjunctae sunt nonnullae virorum celeberrimorum datae ad Steplingum et Steplingii epistolae.

1780: Oratio ad monumentum a M. Theresia Augusta Josepho Stepling in bibliotheca Clementina erectum rituque solemni dicatum anno 1780 mense Julio habita coram incliti Bohemiae regni optimatibus, literario magistratu senatuque accademico a St. Vydra.

1783: Elementa calculi differentialis e integralis.

1788: Leben Bohuslav Alojs Balbins der Gesellschaft Jesu, von Königgrätz aus Böhmen Beschrieben von St. Vydra etc. und herausgegeben um 29. Wintermonats 1788 am welchen Tage Balbin vor 100 Jahren sein ruhmvolles Leben beschlossen hat. Prag 1788.

1795: Sätze aus der Mechanik, die den Herrn Hörrn der angewandten Mathematik vorzutragen pflegt St. Vydra.

1799: Svazek kázání svátečních, která na rozličných místech, obzvláště v slavných městech Pražských držel Stanislav Vydra atd.

1800: Oratio cum aug. Caesaris Regisq. Boh. Francisci II. antiq. et celeb. Carolo-Ferdinanda Universitas natalum die 12. Febr. 1800 solemni ritu in basilica Tynensi celebraret, dicta a St. Vydra, ejusdem Univ. Rectore etc.

1804 Stanislav Vydra, Epigrammata. 8°.

1806: Počátkové aritmetiky od St. Vydry etc. Vydání od Lad. Jandery atd. 8° str. 254.

OBSAH

ŽIVOT A NÁZORY	3
Počátky	3
Vstup do života	3
Na universitu.....	4
Český kazatel.	4
O falešné osvětě.	4
Josefinismus zavádí německé přednášky.	4
Učitel a vychovatel.....	5
S KAZATELNY OBRACÍ SE K NÁRODU ČESKÉMU	5
Jak následovati Krista?.....	5
O pravém křesťanském životě.	5
Proti ostouzečům Církve.....	6
O pravé lásce k bližnímu	6
Oslava českého mnišství	6
Proti nevěře soudobé společnosti.	8
O „víře“ osvíceného věku.	8
O bídě chudiny.....	9
Oslava Tovarýšstva Ježíšova.	9
Proti utrhačům víry.....	11
O kněžských ctnostech.	11
Nepečujme jen o časné zájmy.	11
Jak se chovati v kostele?	12
Pečujme i o spásu svých bližních.	12
Vlažnost u víře půdou pro bludařství.	12
Nebezpečí z nekatolických knih.	13
Svěcení dne svátečního.	13
Následujme národní světce.	13
O lásce k bližnímu.	13
Národ český vždy ctitelem Panny Marie.	14
O čtení českých knih katolických.	14
O lidské pýše.	14
O významu tří stavů: rytířského, mnišského a kněžského.....	15
Ctnosti katolického křesťana.	15
O ceně kněžství.....	15
SKLONEK ŽIVOTA	16
SOULAD MEZI SLOVY A SKUTKY.....	17
ZÁVĚREM	18
POZNÁMKY A VYSVĚTLIVKY	19
BIBLIOGRAFIE DÍLA P. DRA ST. VYDRY	20